

**Stichting
Pensioenfonds
Forbo**

Stichting Pensioenfonds Forbo
Industrieweg 12, 1566 JP Assendelft
Postbus 13, 1560 AA Krommenie
Telefoon: 075 - 647 72 17
www.pensioenfondsforbo.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41231178

**Verslag over het boekjaar
1-1-2020 t/m 31-12-2020**

Inhoud

	Pagina
Bestuur en organisatie	5
Voorwoord	
Algemeen	7
Beleggingsadviescommissie	7
Communicatiecommissie	7
Risicocommissie	8
Meerjarenoverzicht	9
Verslag van het bestuur	
Het pensioenfonds	11
Missie, visie en strategie	12
Ontwikkelingen en gebeurtenissen 2020	13
Financiële positie van Pensioenfonds Forbo	16
Pensioenregeling 2020	20
Communicatie	22
Beleggingen	24
Actuariële analyse resultaat	30
Uitbestedingsbeleid	40
Verslag van de visitatiecommissie	
Samenvatting Bevindingen Visitatie 2020	49
Reactie van het bestuur	53
Verslag van het verantwoordingsorgaan	
Algemeen	55
Reactie van het bestuur	57
Verslag van de Compliance officer	
Inleiding	59
Reactie van het bestuur	60

Pagina

Vooruitblik 2021	61
-------------------------	----

Jaarrekening

Balans per 31 december	64
Staat van baten en lasten	66
Kasstroomoverzicht	68
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	69
Toelichting op de balans per 31 december	74
Toelichting op de staat van baten en lasten	81
Resultaatbestemming	86
Risicoparagraaf	87

Overige gegevens

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming	99
Actuariële verklaring	99

Bijlagen

Overzicht belegd vermogen	111
Begrippenlijst	113

Bestuur en organisatie

(samenstelling per 31-12-2020)

Bestuur

<i>Benoemd door de werkgever</i>	<i>Functie</i>	<i>Vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
F.A. Heil	voorzitter	01-05-2019	01-05-2023
D. Manné	secretaris	07-02-2012	07-02-2024
U. Hofman	bestuurslid	01-07-2020	01-07-2024
<i>Benoemd uit de pensioengerechtigden en de werknemers</i>			
G.J.F. Mol	vicevoorzitter/ penningmeester	18-04-2003	18-04-2021
A.D. Keetlaer	bestuurslid	01-01-2007	01-01-2024
W. Smit	bestuurslid	01-10-2019	01-10-2023
P. de Boer	aspirant-bestuurslid	01-02-2021	

Dagelijks bestuur

F.A. Heil	voorzitter
D. Manné	lid

Beleggingsadviescommissie

A.D. Keetlaer	voorzitter
C.W. Bosch	lid (externe deskundige)
W. Smit	aspirant-lid

Communicatiecommissie

D. Manné	voorzitter
W. Smit	lid

Risicocommissie

U. Hofman	voorzitter
D. Manné	lid
W. Rijkhoff-Jonker	lid
E. Veerman	lid/externe adviseur

Sleutelfunctiehouders

J.J.M. Tol	SFH Actuarieel
U. Hofman	SFH Risicobeheer
E.P. Beukema	SFH Interne Audit

Visitatiecommissie

J. Ruben	voorzitter
F. Rijksen	lid
P. Huisman	lid

Verantwoordingsorgaan

T.W. Breeuwer	voorzitter (namens deelnemers)
A. Pijnacker-Huiberts	secretaris (namens deelnemers) tot 01-07-2020
E. van der Weide	lid (namens deelnemers)
Ph. de Boer	lid (namens werkgever) /secretaris vanaf 01-07-2020
H. Ellens	lid (namens pensioengerechtigden)
L. van den Ing	lid (namens deelnemers)
C.M. Hoogland	aspirant lid

Compliance officer

W. Rijkhoff-Jonker

Aangesloten ondernemingen

Forbo Flooring BV
Forbo-Novilon BV
Forbo Eurocol Nederland BV

Organisatie

Waarmerkend actuaris	Triple A Risk Finance, J.J.M. Tol
Adviserend actuaris	Willis Towers Watson, R.T. Schilder
Accountant	EY Accountants, P. Dirks
Administrateur	AZL
Vermogensbeheer	MN
Advisering vermogensbeheer	MN
Internetsite	www.pensioenfondsforbo.nl

Voorwoord

Voor u ligt het verslag over het boekjaar 2020 (hierna: het verslagjaar) van Stichting Pensioenfonds Forbo (hierna Pensioenfonds Forbo of SPF).

De belangrijkste zaken in 2020 voor Pensioenfonds Forbo waren:

Algemeen

- Gevolgen van Covid-19 op de financiële situatie van het pensioenfonds
- Bezetting bestuur en gremia
- Statutenwijziging
- Managementevaluatie
- Premiestelling
- Nieuw pensioenakkoord
- Invulling sleutelfuncties n.a.v. IORP-II wetgeving
- Evaluatie uitbesteding en dienstverlening
- Update ABTN en bijlagen

Beleggingsadviescommissie

- Bezetting Beleggingsadviescommissie
- Onderhandse Leningen
- Kennis van Vermogensbeheer
- Covid-19
- ALM studie
- Beleggingsplan 2021

Communicatiecommissie

- Nieuwe premieafpraak
- Wijzigingen Bestuur en gremia
- Digitale nieuwsbrief
- Communicatieplan 2021

Risicocommissie

- Samenstelling en invulling risicocommissie
- Eigen Risicobeoordeling (ERB) en rapportage

In het vervolg van dit bestuursverslag leest u hier meer over.

Meerjarenoverzicht

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantallen					
Actieve deelnemers	1.051	1.081	1.084	1.063	1.029
Gewezen deelnemers	706	682	666	638	631
Pensioengerechtigden	795	811	828	838	839
Totaal	2.552	2.574	2.578	2.539	2.499
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen ¹⁾	608.436	522.779	406.722	411.347	395.747
Beleggingsopbrengsten	55.684	83.042	-6.221	14.641	41.838
Rendement op basis van total return	11,4%	20,7%	-1,5%	3,8%	12,2%
Vermogen inclusief bestemmingsreserve	549.378	490.272	404.796	408.181	399.125
Vermogen exclusief bestemmingsreserve	545.961	485.419	399.943	403.328	394.272
Technische voorzieningen	520.577	462.639	391.254	372.760	383.247
Reserves					
Algemene reserve	25.384	22.780	8.689	30.568	11.025
Bestemmingsreserve	3.417	4.853	4.853	4.853	4.853
Voorzieningen					
Totaal technische voorzieningen	520.485	462.548	391.137	372.635	375.292
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	92	91	117	125	134
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers ²⁾	0	0	0	0	7.821
Totaal voorzieningen	520.577	462.639	391.254	372.760	383.247

1) Exclusief lopende interest en inclusief saldo depotbanken.

2) Op 29 december 2017 heeft er een collectieve waardeoverdracht plaatsgevonden van ABN AMRO Pensioenservices naar ABN AMRO Pensioenen Premiepensioeninstelling (PPI). Dit betekent dat het pensioenfonds ultimo 2017 niet langer (juridisch dan wel economisch) eigenaar is van de betreffende beleggingen.

	2020	2019	2018	2017	2016
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	11.864	10.874	10.652	9.836	9.345
Pensioenuitkeringen	8.108	7.918	7.415	6.972	6.980
Dekkingsgraad					
Aanwezige dekkingsgraad	104,9%	104,9%	104,9%	108,2%	102,9%
Beleidsdekkingsgraad	98,6%	103,3%	107,0%	107,0%	98,5%
Vereiste FTK (o.b.v. de feitelijke beleggingsmix)	117,4%	117,5%	118,4%	120,6%	120,2%
Vereiste FTK (o.b.v. de strategische beleggingsmix)	116,3%	117,0%	117,8%	119,2%	119,1%
Minimaal vereist eigen vermogen	104,2%	104,2%	104,2%	104,1%	104,1%

Verslag van het bestuur

Het pensioenfonds

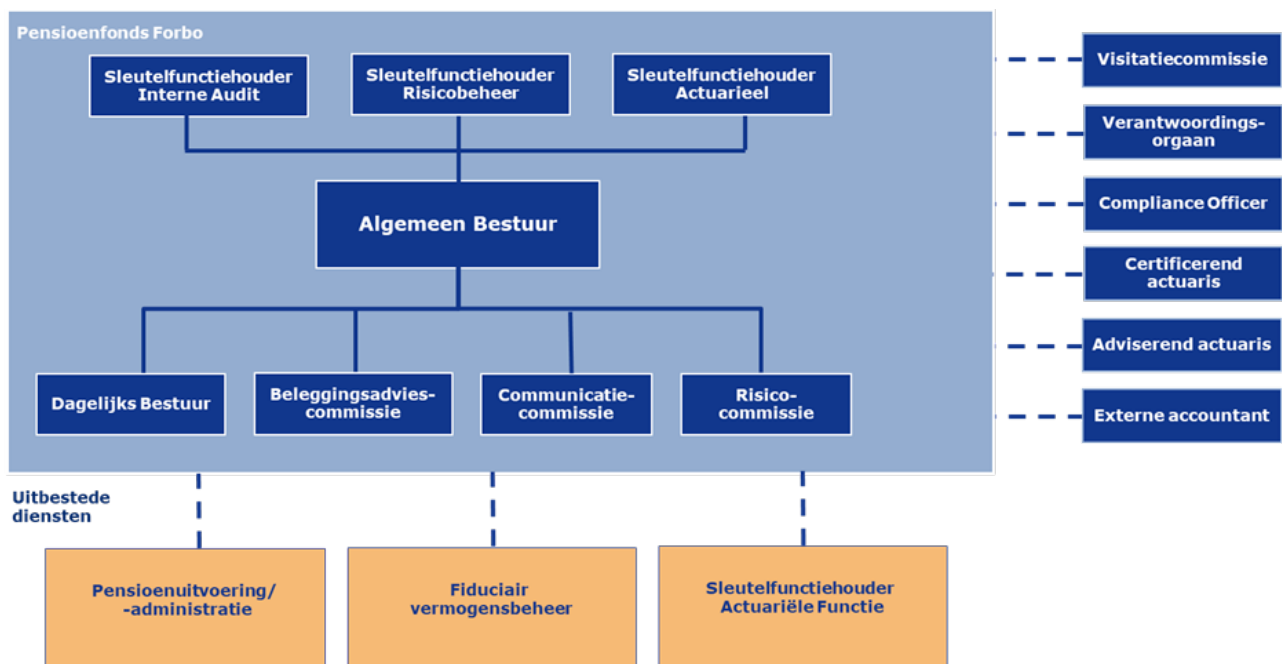
Inleiding

Pensioenfonds Forbo is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie. Het fonds heeft de stichting als rechtsvorm en is opgericht per notariële akte op 31 december 1964. Pensioenfonds Forbo is statutair gevestigd in Zaanstad. Dit verslag wordt uitgebracht in overeenstemming met de statuten van het fonds. De in het verslag vermelde bedragen zijn op basis van duizenden euro opgenomen, tenzij anders staat vermeld.

Statutaire doelstelling

Pensioenfonds Forbo stelt zich ten doel: conform pensioenreglement en statuten de pensioenregeling uit te voeren die geldt voor werkgevers, werknemers, gewezen werknemers en hun nabestaanden. De pensioenaanspraken worden gefinancierd met bijdragen van werkgevers en werknemers. De pensioenregeling voorziet voor deelnemers in een ouderdomspensioen, een partnerpensioen en een nabestaandenpensioen.

Het bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet vastgesteld en vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN). Bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding voor de uitvoering van de pensioenregeling zijn deze door het bestuur als uitgangspunt genomen.

Missie, visie en strategie

Missie

Pensioenfonds Forbo heeft als missie om haar (gewezen) deelnemers met een goed gevoel met pensioen te laten gaan en haar pensioengerechtigden met een goed gevoel met pensioen te laten zijn. Het doel van Pensioenfonds Forbo is het uitvoeren van de pensioenregeling in letter en geest, zoals overeengekomen met de sociale partners van de aangesloten Forbo-entiteiten. Dit moet gebeuren op correcte en transparante wijze, en wel zodanig dat de toegezegde pensioenen tijdig worden uitgekeerd. Behoud van koopkracht wordt hierbij nagestreefd. Hiertoe zal het pensioenfonds de ingelegde gelden beheren als goed huisvader met een zo hoog mogelijk rendement tegen een verantwoord risico. Heldere en transparante communicatie naar de (gewezen) deelnemers vormt hierbij een integraal onderdeel.

Visie

Deelnemers en betrokken sociale partners van Pensioenfonds Forbo hebben groot vertrouwen in het bestuur. Daarnaast zijn de aangesloten ondernemingen financieel gezond te noemen. Het bestuur is enthousiast en betrokken. Om, in de veranderende omgeving, ook op termijn de belangen van de deelnemers op een duurzame en kosten verantwoorde manier te behartigen bestudeert Pensioenfonds Forbo welke mogelijkheden hier het best passend zijn.

Strategie

Het pensioenfonds stelt de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden centraal. Dit komt vooral tot uitdrukking in de aandacht voor communicatie, de mate van transparantie en de reële verwachtingen die het pensioenfonds bij deelnemers wil wekken.

De communicatie naar de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden moet zorgen voor betrokkenheid bij en vertrouwen in het pensioenfonds en de kennis vergroten over pensioenen in het algemeen en de eigen pensioensituatie. Wij zetten de communicatie in middels bijeenkomsten, nieuwsbrieven en personeelsbladen en voor complexe onderwerpen maken wij soms gebruik van een versimpelde animatie. Daarnaast moet persoonlijke communicatie helder en begrijpelijk zijn opgesteld.

Door blijvend de beleggingsportefeuille te monitoren en de renteveranderingen te volgen kunnen we tijdig inspelen op veranderingen op de markt welke voor Pensioenfonds Forbo van belang zijn. Het beleggingsbeleid is gericht op de lange termijn waarbij hedendaagse ontwikkelingen niet uit het oog worden verloren. Op deze manier houden wij de schommelingen van de dekkingsgraad binnen de bandbreedtes waarbij opwaartse druk wordt gestimuleerd.

Betrouwbaarheid van de systemen bij de administrateur en deskundigheid van de mensen zijn een cruciale factor. Flexibiliteit in de systemen is van belang om ook de toekomstige veranderingen tegen verantwoorde kosten te kunnen implementeren.

Binnen het bestuur is blijvend aandacht voor de workload van bestuurders, er wordt gekeken welke externe ondersteuning benodigd is om zo nodig bestuurders te ontlasten. Ook ondersteuning van derden binnen de eigen organisatie kan hierbij een helpende hand bieden.

Het gehele bestuur volgt blijvend alle ontwikkelingen op pensioengebied zodat tijdig op deze ontwikkelingen ingesprongen kan worden wanneer dat nodig is.

Ontwikkelingen en gebeurtenissen 2020

Gevolgen van Covid-19 op de financiële situatie van het pensioenfonds

Zoals op vele pensioenfondsen heeft de Covid-19 pandemie ook bij ons een negatieve impact gehad. De rente en aandelenmarkten daalden sterk en waren instabiel. Iedereen was en is in de ban van het virus. Door de vele ontwikkelingen op het gebied van testen en vaccinaties zag je ook beweging in de financiële markten. In de loop van 2020 is onze dekkingsgraad gedaald naar zorgelijke hoogte. Het bestuur is zich continue bewust geweest van de impact van de gevolgen van de pandemie en heeft hier, waar nodig en waar mogelijk, bijgestuurd om de schade zoveel mogelijk te beperken. Aan het eind van 2020 stabiliseerden de financiële markten en de rente zich enigszins en kon het jaar toch nog positiever afgesloten worden. Uiteindelijk is de beleidsdekkingsgraad aan het eind van 2020 uitgekomen op 98,6% de actuele dekkingsgraad per 31 december 2020 is 104,9%. Doordat de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110%, kan het bestuur helaas geen indexatie toekennen.

Bezetting bestuur en gremia

Bestuur

In het afgelopen jaar zijn er de nodige ontwikkelingen geweest op bestuurlijk gebied. Ten gevolge van de toekomststudie en om de slagvaardigheid van het bestuur te verbeteren is het bestuur verkleind van 8 naar 6 zetels, waarbij de verhouding werkgever-/werknemersvertegenwoordiging in stand is gebleven.

Voor de zetel namens de werkgevers Forbo Eurocol Nederland en Forbo-Novilon is een externe bestuurder, in de persoon van Ugo Hofman, aangetrokken, die na goed overleg met de directie van beide organisaties, zijn functie in het 2e kwartaal van 2020 is gestart. Ugo zal naast de taak als voorzitter van de risicocommissie ook sleutelfunctiehouder zijn van de Risicomanagementfunctie.

Per februari is de zittingstermijn van Daniëlle Manné met een nieuwe termijn van 4 jaar verlengd.

Statutenwijziging

In 2020 zijn de Statuten van Pensioenfonds Forbo gewijzigd met betrekking tot de samenstelling van het bestuur. De gewijzigde statuten zijn terug te vinden op de website van het pensioenfonds.

Managementevaluatie

Medio 2020 heeft het bestuur een managementevaluatie uitgevoerd welke voornamelijk was gericht op het samenwerken in de nieuwe thuiswerk-situatie welke veroorzaakt werd door de Covid-19 pandemie. In deze evaluatie is stilgestaan bij de technische aspecten van het thuiswerken en online vergaderen, maar zeker ook bij het welbevinden van de bestuurders. Belangrijkste aandachtspunten uit de evaluatie was het gemis van persoonlijk contact en het bewaken van 'verzakelijking' van de vergaderingen en overleggen. De techniek om het online vergaderen mogelijk te maken werd als functioneel beoordeeld.

Premiestelling

Na veel overleg zijn sociale partners in Q1 van 2020 een nieuwe premie overeengekomen voor de pensioenregeling van Forbo. Met deze nieuwe premieafpraak kon ook de uitvoeringsovereenkomst met Pensioenfonds Forbo opnieuw vastgesteld worden. De sociale partners hebben een premieafpraak gemaakt voor drie jaar met een jaarpremie van in totaal 23% van de salarissom. Het pensioenfondsbestuur heeft hierbij wel de kanttekening geplaatst dat met de renteontwikkeling, de mogelijkheid zou bestaan dat de beoogde opbouw van 1,875% in enig jaar niet gehaald zou kunnen worden. Partijen zijn overeengekomen om het premiedepot in te zetten om de beoogde opbouw zo veel als mogelijk te kunnen financieren.

Nieuw Pensioenakkoord

Het pensioenakkoord en de uitwerking daarvan zijn continue onder de aandacht van het bestuur. Er is steeds meer duidelijk geworden en het bestuur heeft diverse Webinars en online overleggen bijgewoond om zoveel mogelijk kennis en inzicht hierover te krijgen. Het bestuur heeft ook sociale partners al in de eerste verkenning meegenomen en in de eerste helft van 2021 zal aanvang gemaakt worden met het betrekken van het Verantwoordingsorgaan en sociale partners in de verdiepende kennisdeling. Hierbij zal ook een projectplan worden opgesteld en een stuurgroep worden samengesteld om dit immense project, waarbij de verantwoordelijkheden op verschillende tafels liggen, in goede banen te leiden.

Invulling sleutelfuncties n.a.v. IORP-II wetgeving

In het kader van de IORP-II wetgeving heeft het bestuur de nog twee vacante functies van sleutelfunctiehouder Risicobeheer en sleutelfunctiehouder Interne Audit, met instemming van DNB nader ingevuld. Het sleutelfunctiehouderschap Risicobeheer is belegd bij het nieuwe bestuurslid Ugo Hofman, en het sleutelfunctiehouderschap Interne Audit wordt bekleed door Ernst Paul Beukema. Beide heren zijn door DNB getoetst en er is instemming verkregen met hun benoeming.

Evaluatie uitbesteding en dienstverlening

Pensioenfonds Forbo heeft in 2020 haar uitbestedings- en dienstverleningsrelaties geëvalueerd en in het bestuur besproken. Er hebben zich met betrekking tot de pensioenadministratie enkele issues voorgedaan, welke met de pensioenuitvoeringsorganisatie besproken zijn. Opvolging van de issues wordt nauwgezet gemonitord. Met de Fiduciair vermogensbeheerder is een nieuwe prijsafpraak overeengekomen voor een periode van 3 jaar. Ook is de overeenkomst met de Pensioenuitvoeringsorganisatie met drie jaar verlengd.

Update ABTN en bijlagen

Jaarlijks beoordeelt het bestuur haar beleidsdocumenten en actualiseert deze indien nodig. Zo zijn in 2020 het hoofddocument van de ABTN, het geschiktheidsplan, het crisisplan, het risicomanagementbeleid en de organisatie-inrichting geactualiseerd. Ook zijn de statuten aangepast en opnieuw bij de notaris bekrachtigd. Met de nieuwe premie-afpraak zijn ook het pensioenreglement en de uitvoeringsovereenkomst vernieuwd. Nieuw dit jaar was het uitvoeren van de eerste Eigen-risico-beoordeling (ERB), welke eens per drie jaar gedaan moet worden. Deze ERB is ter beoordeling aan DNB gestuurd, hierop is nog geen terugkoppeling ontvangen. Alle geactualiseerde- en bestaande beleidsdocumenten zijn beschikbaar op de website van Pensioenfonds Forbo.

Beleggingsadviescommissie

Bezetting beleggingsadviescommissie

De deskundigheid van de BAC is verder verstevigd. Ons aspirant-lid heeft inmiddels alle benodigde opleidingen met goed gevolg doorlopen en de aanmelding bij DNB wordt in gang gezet. Ons nieuwe externe lid, heeft zich het reilen en zeilen van de BAC eigen gemaakt en zal naar verwachting medio 2021 het voorzitterschap van de BAC gaan overnemen. In december is de BAC verder versterkt met administratief-technische ondersteuning.

Onderhandse Leningen

Ook in 2020 was er binnen de BAC specifieke aandacht voor Onderhandse Leningen (OHL). Helaas zijn we er niet in geslaagd om de OHL portefeuille verder af te bouwen. Onze OHL portefeuille was per ultimo 2020 1,9% van onze totale portefeuille.

Kennis van vermogensbeheer

In zijn algemeenheid was er in 2020 natuurlijk ook aandacht voor de kennisontwikkeling hiervoor zijn er in het jaar diverse kennissessies georganiseerd in samenwerking met de vermogensbeheerder.

Dit waren sessies en/of workshops over: "Beleggen in particuliere Hypotheken", "Megatrends", "Wereldbeeld", "Bewuste selectie aandelen" en "MVB". Deze sessies stonden open voor alle bestuursleden en leden van het Verantwoordingsorgaan. Wij zijn van mening dat

hiermede de kennis en deskundigheid van de BAC verder is verstevigd en klaar is voor de komende jaren in opmaat naar het nieuwe pensioenstelsel.

Covid-19

De Covid-19 pandemie heeft ook ons fonds niet gespaard. In de maanden april en mei kwam de BAC wekelijks, online bij elkaar om een stevige greep te houden op de ontwikkelingen. Tijdens deze maanden met zeer volatiele markten zijn de liquide mogelijkheden van het fonds tijdelijk verruimd. Hier heeft het bestuur middels een waiver mee ingestemd.

Door de enorme daling van de aandelenmarkten werd de balans van onze portefeuille uit haar positie gebracht en hebben er bijsturingen plaatsgevonden. De return portefeuille werd stapsgewijs naar de norm van 50% teruggestuurd ten koste van de liquide middelen en de categorie KLOP.

ALM studie

In 2020 is de ALM-studie opnieuw uitgevoerd. Bij aanvang van de studie zijn de uitgangspunten van het fonds en sociale partners herijkt en vastgesteld. Uit de ALM-studie zijn geen ingrijpende wijzigingsvoorstellen naar voren gekomen. Het beleggingsbeleid is daarom ook niet gewijzigd.

Beleggingsplan 2021

Jaarlijks wordt er door de BAC en de Vermogensbeheerder vooruit gekeken naar het aankomende jaar, waarbij de vraag wordt gesteld of de beleggingsportefeuille in zijn geheel nog voldoet. Hierbij wordt gekeken of er overeenstemming is in de portefeuillesamenstelling en bandbreedtes met de investmentbeliefs en het risicoprofiel van het fonds. Hieruit volgt het beleggingsplan voor het komend jaar dat leidend is voor de Vermogensbeheerder en BAC. Het beleggingsplan wordt in de laatste bestuursvergadering van het jaar door het bestuur vastgesteld.

Communicatiecommissie

In 2020 heeft de communicatiecommissie over diverse onderwerpen voornamelijk digitaal gecommuniceerd. De belangrijkste onderwerpen waren de nieuwe premieafpraak, waarvoor ook extra ondersteunend beeldmateriaal is gebruikt en de wijzigingen in het bestuur en gremia waarbij de deelnemers middels een interview kennis hebben kunnen maken met een nieuwe bestuurder en de sleutelfunctiehouder Interne Audit.

Het interview in de digitale nieuwsbrief is goed ontvangen bij de lezers en de communicatiecommissie is aan het beoordelen om dit vaker terug te kunnen laten komen in de nieuwsbrief.

Verder in dit bestuursverslag leest u hier meer over.

Risicocommissie

Samenstelling en invulling Risicocommissie

De risicocommissie bestaat uit drie leden, zijnde twee bestuursleden en de compliance officer. De sleutelfunctiehouder risicobeheer (tevens lid van het bestuur) is de voorzitter van de risicocommissie. De risicocommissie wordt ondersteund door een extern adviseur. Binnen de risicocommissie worden onder meer de (risico)rapportages van uitbestedingspartners behandeld, worden actuele ontwikkelingen en issues besproken en wordt een IRM-kwartaalrapportage vervaardigd die aan het bestuur wordt gerapporteerd. De belangrijkste ontwikkelingen in 2020 waren de toetreding van de sleutelfunctiehouder risicobeheer als voorzitter van de risicocommissie en het traject rondom de eigenrisicobeoordeling (ERB) waarbij de risicocommissie het bestuur heeft ondersteund.

De Eigen Risicobeoordeling (ERB)

Het uitvoeren van een eigenrisicobeoordeling (ERB) door een pensioenfonds is een wettelijke verplichting, waarin een beoordeling plaatsvindt van de materiële risico's en van de effectiviteit en efficiëntie (doeltreffendheid en doelmatigheid) van het risicobeheer.

Er is onderscheid tussen een reguliere ERB die ten minste driejaarlijks wordt uitgevoerd en een ERB met specifieke aanleiding welke wordt verricht als gevolg van een 'significante wijziging in het risicoprofiel van het pensioenfonds of door het pensioenfonds uitgevoerde pensioenregelingen'. SPF heeft in 2020 voor het eerst een reguliere ERB uitgevoerd.

De reguliere ERB beschouwt het bestuur in de eerste plaats als evaluatie van het integraal risicomanagement (IRM). Deze evaluatie heeft als doel om te komen tot een verdere verbetering van het IRM. Daarnaast is de ERB een middel om als bestuur verantwoording af te leggen over de risico's ten opzichte van de missie, visie en strategie, maar ook over de effectiviteit en efficiëntie van het risicobeheer. Verder heeft de reguliere ERB als doel om te voldoen aan wet- en regelgeving. Eind 2020 heeft het bestuur de ERB-rapportage vastgesteld en ingediend bij de toezichthouder DNB.

Financiële positie van Pensioenfonds Forbo

(Beleids)dekkingsgraad

Met de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de feitelijke dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Alle beleidsmaatregelen moeten gebaseerd zijn op deze beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad van Pensioenfonds Forbo bedroeg ultimo 2020 98,6% (ultimo 2019 was dit 103,3%).

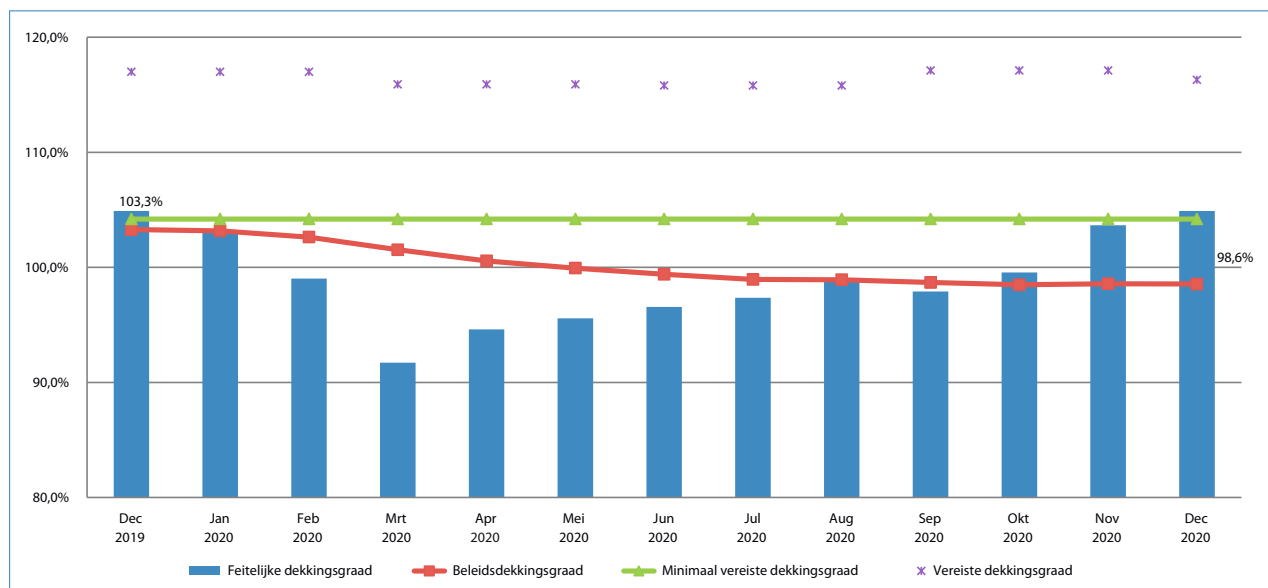
Verloop feitelijke dekkingsgraad

	Feitelijke dekkings- graad 2020
Primo 2020	104,9%
Premie	-0,6%
Uitkering	0,1%
Indexering	0,0%
Renteverandering	-13,3%
Overrendement	12,3%
Wijziging grondslagen	3,1%
Kortingsbesluit	0,0%
Overig	-1,6%
Ultimo 2020	104,9%

Het resultaat op de premie is in het boekjaar negatief. De ontvangen premiebijdrage (na aftrek van de uitvoeringskosten in het boekjaar) was onvoldoende om de aanwezige dekkingsgraad primo jaar op peil te houden. De dekkingsgraad is hierdoor met 0,6%-punt gedaald. Het effect van de verrichte uitkeringen op de dekkingsgraad is met 0,1%-punt klein.

De door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur voor het vaststellen van de technische voorziening is eind 2020 voor alle looptijden gedaald ten opzichte van eind 2019. De gemiddelde rentevoet is gedaald van 0,7% naar 0,2%. Per saldo heeft de renteverandering een verlagend effect gehad op de dekkingsgraad van -13,3%-punt. Door de overgang op de recente overlevingstafel en de actualisering van de ervaringssterfte in het boekjaar zijn de TV gedaald. Dit heeft een positief effect op de dekkingsgraad gehad van 3,1%. Door de positieve beleggingsopbrengsten is het pensioenvermogen in het boekjaar toegenomen. Hierdoor is de dekkingsgraad gestegen met 12,3%-punt. Hierin is ook rekening gehouden met de benodigde interesttoevoeging aan de voorziening van -0,324%.

Het effect van overige oorzaken op de dekkingsgraad wordt veroorzaakt doordat alle gepresenteerde effecten worden bepaald ten opzichte van de dekkingsgraad aan het begin van het boekjaar, doordat overige mutaties niet worden meegenomen en door afronding van de overige effecten. Dit is conform de door DNB voorgeschreven methodiek voor het herstelplan. Het effect van overige oorzaken op de dekkingsgraad bedraagt -1,6% en is daarmee negatief.

De dekkingsgraad per 31 december 2020 komt door al deze oorzaken per saldo hetzelfde uit als vorig jaar en is 104,9%.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend als het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019 was 103,3% en is per 31 december 2020 98,6%. Als gevolg van de middeling wijkt de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad af van het verloop van de actuele dekkingsgraad.

Reële dekkingsgraad

Naast de beleidsdekkingsgraad is de reële dekkingsgraad een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het pensioenfonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Ultimo 2020 bedroeg de reële dekkingsgraad 80,5% (ultimo 2019 was dit 82,9%). Ultimo 2020 bedroeg de marktwaardedekkkingsgraad (de waarde van de beleggingen en de waarde van de verplichtingen worden beide berekend met behulp van de marktrente) 98,6% (ultimo 2019: 100,0%).

Vereiste dekkingsgraad en herstelplan

De vereiste dekkingsgraad bedroeg per 31 december 2020 116,3%. Hiermee ligt de beleidsdekkingsgraad van Pensioenfonds Forbo (98,6%) onder de vereiste dekkingsgraad en onder de minimaal vereiste dekkingsgraad (104,2%). Hierdoor is er sprake van zowel een reservetekort als een dekkingstekort.

Pensioenfonds Forbo heeft een herstelplan waarin is vastgelegd welke maatregelen worden ingezet om binnen tien jaar het vereiste eigen vermogen te behalen. Het bestuur van Pensioenfonds Forbo heeft de maatregelen geprioriteerd die in het herstelplan genomen kunnen worden om te voorkomen dat de dekkingsgraad wegzakt onder de kritieke grens.

1. Indien de dekkingsgraad zich bevindt boven de vereiste dekkingsgraad, kunnen de ALM-stuurmaatregelen Indexatie en Beleggingsbeleid veranderen.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2020.
2. De premie wordt door sociale partners vastgesteld en vervolgens na afloop van de cao overeenkomst voor de toekomstige pensioenopbouw aangepast en uitgedrukt als een vast percentage van de pensioengrondslagsom en de som van de voor dat jaar van toepassing zijnde ploegentoeslagen.
 - De premie is geen sturingsmaatregel voor Pensioenfonds Forbo en is derhalve niet als maatregel ingezet in 2020. Wel hebben sociale partners een nieuwe premieafpraak gemaakt voor de periode 2020- 2023.
3. Indien de dekkingsgraad zich begeeft onder de grens van de vereiste dekkingsgraad, maar zich bevindt boven de minimaal vereiste dekkingsgraad kan het bestuur op basis van een herstelplan wederom de ALM-stuurmaatregelen in zetten om de dekkingsgraad mogelijkerwijs bij te sturen. In het herstelplan werkt Pensioenfonds Forbo uit hoe het binnen de maximale resterende duur van het herstelplan weer voldoet aan het strategisch vereiste dekkingsgraad op basis van beleidsdekkingsgraad.
 - De maximale hersteltermijn (10 jaar) is gehandhaafd. Uit het herstelplan is gebleken dat Pensioenfonds Forbo zonder inzet van de overige maatregelen binnen de maximale hersteltermijn zal kunnen herstellen uit het tekort.
4. Indien de dekkingsgraad wegzakt onder de kritieke grens, dan heeft het bestuur als uiterste maatregel het korten van de rechten. Het bestuur hanteert hierbij als uitgangspunt dat er niet meer gekort wordt dan strikt noodzakelijk.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2020.
5. Indien Pensioenfonds Forbo langer dan 6 meetmomenten in een dekkingstekort verkeert én bovendien de actuele dekkingsgraad op dat moment eveneens lager is dan de dekkingsgraad bij het MVEV worden de aanspraken ineens en dusdanig onvoorwaardelijk gekort dat de niet-gemiddelde dekkingsgraad direct het niveau van de minimale vereiste dekkingsgraad bereikt. Deze korting mag gespreid worden geëffectueerd over de maximale resterende duur van het herstelplan zodat deze pas geleidelijk tot uiting komt in de pensioenuitkeringen.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2020.
6. Indien Pensioenfonds Forbo in reservetekort verkeert en naar verwachting niet binnen de maximale resterende duur van het herstelplan kan herstellen tot de vereiste dekkingsgraad zal er een korting ter grootte van 1/10e van het verschil tussen de vereiste dekkingsgraad en de aan het einde van het herstelplan verwachte beleidsdekkingsgraad worden doorgevoerd.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2020.

Het volledige herstelplan kunt u vinden op de website van Pensioenfonds Forbo.

Haalbaarheidstoets

(Aanvangs-)Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets bestaat uit de aanvangshaalbaarheidstoets en de jaarlijkse haalbaarheidstoets en wordt uitgevoerd op basis van de door DNB voorgeschreven economische scenario's. De haalbaarheidstoets toetst de financiële opzet van het fonds op de lange termijn van 60 jaar en toetst of het verwachte pensioenresultaat voldoet aan de door het fonds zelf gestelde normen onder meerdere scenario's. Blijkt uit de haalbaarheidstoets dat het verwachte pensioenresultaat niet voldoet aan deze norm, dan treedt het fonds in overleg met sociale partners. Indien nodig zal het fonds maatregelen treffen om de financiële opzet van het fonds te verbeteren. Daarnaast wordt door middel van de aanvangshaalbaarheidstoets eveneens getoetst of het premiebeleid over de berekeningshorizon van 60 jaar realistisch en haalbaar is.

De aanvangshaalbaarheidstoets is in 2015 voor het eerst uitgevoerd en vastgesteld naar aanleiding van invoering van het nFTK per 1 januari 2015. De aanvangshaalbaarheidstoets zal opnieuw worden uitgevoerd en vastgesteld als het fonds besluit een nieuwe pensioenregeling uit te voeren of als er sprake is van significante wijzigingen in het premiebeleid, toeslagbeleid, beleggingsbeleid of de te gebruiken scenario's. De rapportagedatum is 1 januari van het boekjaar waarin de nieuwe regeling wordt ingevoerd of de wijziging van de huidige plaatsvindt. De resultaten worden bij DNB ingediend maximaal één maand nadat het fonds heeft besloten tot invoering van de nieuwe regeling of als er sprake is van significante wijzigingen in het premiebeleid, toeslagbeleid, beleggingsbeleid of de te gebruiken scenario's. Per 1 januari 2020 is de aanvangshaalbaarheidstoets opnieuw uitgevoerd in verband met de nieuwe premieafpraak van sociale partners.

De haalbaarheidstoets wordt jaarlijks uitgevoerd en vastgesteld en heeft eveneens als rapportagedatum 1 januari. De jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd op basis van de gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarstaten en wordt tegelijkertijd met die jaarstaten ingediend bij DNB. De ondergrenzen gehanteerd in de aanvangshaalbaarheidstoets van 2020 zijn vastgesteld in overleg met sociale partners. Bij eventueel toekomstig uit te voeren aanvangshaalbaarheidstoetsen zullen deze ondergrenzen opnieuw worden vastgesteld in overleg met sociale partners. Indien uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets blijkt dat de ondergrenzen worden overschreden treedt het bestuur in overleg met sociale partners.

De uitkomsten van de haalbaarheidstoets voor 2020 zien er als volgt uit:

	Grens	Uitkomst	Score
Mediaan pensioenresultaat vanuit feitelijke situatie	ondergrens 80,0%	92,8%	Voldoende
Mediaan pensioenresultaat	ondergrens 80,0%	95,8%	Voldoende
Maximale relatieve afwijking ten opzichte van mediaan in geval van slecht weer scenario	bovengrens 35,0%	18,6%	Voldoende

Pensioenregeling 2020

De pensioenregeling van Pensioenfonds Forbo zag er op 31 december 2020 op hoofdlijnen als volgt uit:

Regeling voor werknemers geboren op of na 1 januari 1950 en nieuwe toetreders vanaf 2006

Pensioenreglement 2015	Forbo Flooring en Forbo-Novilon	Forbo Eurocol Nederland
Pensioensysteem	Voorwaardelijk Geïndexeerd middelloon vast salaris c.q. ploegentoeslag	Voorwaardelijk Geïndexeerd middelloon vast salaris
Pensioenrichtleeftijd	68 jaar	68 jaar
Pensioengevend salaris	13,5 x maandsalaris	14,04 x maandsalaris
Pensioengrondslag	Pensioengevend salaris minus franchise	Pensioengevend salaris minus franchise
Vakantietoeslag	Inbegrepen in pensioengevend salaris	Inbegrepen in pensioengevend salaris
Opbouw % ouderdomspensioen vast salaris	1,875%	1,875%
Opbouw % ouderdomspensioen ploegentoeslag	1,875%	n.v.t.
Opbouw % nabestaandenpensioen	70%	70%
Nabestaandenpensioen	opbouwbasis	opbouwbasis
Franchise	€ 14.167	€ 14.167
Maximum pensioengrondslag	€ 110.111	€ 110.111
Eigen bijdrage	10,8% van de pensioengrondslag	10,8% van de pensioengrondslag
Vaste bijdrage werkgever	15,2% van som pensioengevende salarissen en ploegentoeslagen	15,2% van som pensioengevende salarissen

Naast voorgaande regeling voert het fonds een regeling voor deelnemers geboren voor 1 januari 1950 en de regeling 1974. In deze regelingen komen geen actieve deelnemers meer voor.

Voor de actuele pensioenreglementen wordt verwezen naar de website van het fonds: www.pensioenfondsforbo.nl.

Premiebeleid

De kostendekkendheid van de ontvangen premie wordt getoetst op basis van een gedempte premie op basis van verwachte rendementen conform de maximaal toegestane parameters. De feitelijke premie wordt vastgesteld op basis van een vaste premie methodiek (CDC). In geval de ontvangen premie niet kostendekkend is (bij hanteren van de 90% premiedekkingsgraad-eis), kan een opbouwkorting worden toegepast. Voordat wordt overgegaan tot opbouwkorting, worden echter eerst eventuele beschikbare middelen uit het premiedepot aangewend. Indien de benodigde premie lager uitkomt dan de feitelijke premie, komt het verschil ten goede aan de algemene middelen. In 2020 is een onttrekking uit het premiedepot gedaan van € 1,436 mln.

Kostendekkende, gedempte en ontvangen premie

Artikel 129 van de Pensioenwet schrijft voor dat de pensioenpremie die het fonds ontvangt minstens gelijk moet zijn aan de kostendekkende premie zoals berekend conform de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN), tenzij aan de voorwaarden ten aanzien van de hoogte van beleidsdekkingsgraad, indexatie en ongedaan making van kortingen is voldaan.

Overzicht van de opbouw van de feitelijke premie, de gedempte kostendekkende premie en de zuivere kostendekkende premie van Pensioenfonds Forbo in 2020:

- De feitelijke premie bedraagt conform afspraak 23% van de salarissommen. In 2020 is € 11,636 mln aan bijdragen ontvangen.
- De zuivere kostendekkende premie bestaat uit de kosten voor de opbouw van de pensioenaanspraken inclusief risico-onderdelen en excasso, evenals een solvabiliteitsopslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen en een opslag voor de uitvoeringskosten van het fonds. In 2020 bedraagt de ex-post zuivere kostendekkende premie € 17,858 mln.
- De zuivere kostendekkende premie wordt berekend op basis van de actuele rentetermijnstructuur. Daarentegen wordt de gedempte kostendekkende premie vastgesteld op basis van verwacht rendement. Bovendien wordt bij het vaststellen van de gedempte kostendekkende premie een extra opslag meegenomen voor financiering van toekomstige voorwaardelijke toeslagverlening. Voor 2020 komt de ex-post gedempte kostendekkende premie uit op € 9,566 mln.

De feitelijke premie was in 2020 hoger dan de gedempte kostendekkende premie. Hiermee is de premie in 2020 kostendekkend geweest. De opbouw van de diverse premies wordt in de toelichting op de staat van baten en lasten [10] verder toegelicht.

Toeslagenbeleid en toeslagverlening

Het bestuur beslist elk jaar of en in hoeverre de pensioenen en de aanspraken kunnen worden verhoogd. De voorwaardelijke verhoging (toeslagverlening) wordt betaald uit extra rendement op de beleggingen. De pensioenpremie bevat geen opslag voor toeslagverlening.

Pensioenfonds Forbo heeft de ambitie om de pensioenaanspraken en -rechten van actieve en gewezen deelnemers en pensioengerechtigden elk jaar te verhogen met de stijging van de 'consumenten prijzen afgeleid' zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) die meet.

Het bestuur heeft conform het toeslagbeleid zoals vastgelegd in de ABTN en de regels van toekomstbestendig indexeren besloten om de pensioenen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden per 1 januari 2021 niet te verhogen.

De maximaal toe te kennen toeslag is gebonden aan de regels van toekomstbestendig indexeren. Hiervoor is de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds bepalend. De beleidsdekkingsgraad per 31 oktober 2020 bedroeg 98,6%.

De prijzen (afgeleide consumentenprijsindexcijfer voor alle huishoudens) stegen volgens het CBS in de periode oktober 2019 tot oktober 2020 met 1,1%.

Premiedepot

Om het risico te beperken dat de pensioenopbouw verlaagd moet worden, heeft de werkgever in 2012 een eenmalige storting gedaan ter vorming van een premiedepot. Dit depot kan worden gebruikt om eventuele premietekorten te financieren. Wanneer in enig jaar de feitelijke premie onvoldoende is om de beoogde opbouw te financieren, wordt vanaf 2013 het verschil, voor zover mogelijk, onttrokken aan het premiedepot. Hierdoor wordt, voor zover het kapitaal in het premiedepot toereikend is, een verlaging van de pensioenopbouw voorkomen dan wel beperkt. Het premiedepot is in 2020 gedeeltelijk aangesproken.

Het premiedepot is een bestemde reserve en wordt bij de bepaling van de dekkingsgraad buiten het eigen vermogen gehouden.

Communicatie

Nieuwe premieafpraak

De communicatiecommissie heeft de communicatie en uitleg van de gevolgen van de nieuwe premieafpraak op zich genomen en hiervoor verschillende uitingen gebruikt. In de personeelsbladen is regelmatig over de nieuwe premieafpraak verteld en middels een simpele animatievideo is de uitleg via de online mogelijkheden ondersteund. Ook op de website, middels E-mail alerts en de digitale nieuwsbrief is hiervoor op meerdere momenten in het jaar aandacht geweest.

Wijzigingen bestuur en gremia

In 2020 is uitgebreid stilgestaan bij de wijzigingen in de samenstelling van het bestuur en de nieuwe gezichten rondom het bestuur. Zo heeft er in de digitale nieuwsbrief een interview gestaan met het nieuwe bestuurslid en de nieuwe sleutelfunctiehouder Interne Audit.

Digitale nieuwsbrief

In de digitale nieuwsbrief is voor het eerst een interview opgenomen met een jong-gepensioneerde. Hij vertelde hierbij over zijn eerste 100 dagen als pensionado, hoe hij dit ervaart en hoe hij zijn dagen invult. Dit interview is erg positief ontvangen bij de lezers. De communicatiecommissie is aan het onderzoeken of dit item vaker terug kan komen.

Communicatieplan 2021

Het communicatieplan van Pensioenfonds Forbo is geëvalueerd en in lijn gebracht met de nieuwe- en gewijzigde wetgeving op het gebied van communicatie. Het gewijzigde plan is ter advies aan het verantwoordingsorgaan voorgelegd. Na het positieve advies van het VO is het communicatieplan in de vergadering van december 2020 in het bestuur vastgesteld.

Communicatie deelnemers, pensioengerechtigden en slapers

De website van Pensioenfonds Forbo wordt continu geactualiseerd. De deelnemer krijgt, zoals wettelijk verplicht, gelaagde informatie over zijn/haar pensioenregeling. Laag 1 bevat een beknopte weergave van de pensioenregeling. Deze laag vervangt de huidige startbrief. In laag 2 worden de onderdelen uit laag 1 uitgebreider beschreven. Laag 3 bestaat uit documenten die bij de regeling horen, bijvoorbeeld het pensioenreglement. De Pensioen 1-2-3 van Pensioenfonds Forbo is op de website te vinden door simpelweg door te klikken.

Via de website hebben de deelnemers ook toegang tot het deelnemersportaal waar persoonlijke informatie en pensioeninformatie te vinden is. De deelnemers en pensioengerechtigden krijgen regelmatig email-alerts met belangrijke of interessante ontwikkelingen op pensioengebied. Daarnaast komt twee maal per jaar een digitale nieuwsbrief uit waarbij dieper op diverse onderwerpen wordt ingegaan.

Naast deze digitale communicatie ontvangen deelnemers de reguliere informatie zoals UPO of andere correspondentie nog steeds via de post.

Pensioenfonds Forbo heeft een vast katern in de personeelsbladen van de aangesloten Forbo- entiteiten. In dit katern worden actualiteiten besproken maar ook specifieke pensioenonderwerpen toegelicht.

Door de beperkingen in verband met de Covid-19 pandemie konden de jaarlijkse gepensioneerdenbijeenkomsten in december niet doorgaan. Dit heeft de communicatiecommissie als groot gemis ervaren, maar kon daar weinig aan veranderen.

Werkgeverscommunicatie

In 2020 zijn de werkgevers schriftelijk en mondeling geïnformeerd over lopende zaken en actuele ontwikkelingen binnen het fonds en op algemeen pensioengebied.

Deelnemersbestand

(Aantallen)

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2019	1.081	682	811	2.574
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	33			33
Ontslag met premievrije aanspraak	-46	46		0
Waardeoverdracht		-1		-1
Ingang pensioen	-15	-10	54	29
Overlijden	-5	-1	-56	-62
Afkoop		-1	-4	-5
Andere oorzaken ¹⁾	3	-9	-10	-16
Mutaties per saldo	-30	24	-16	-22
Stand per 31 december 2020	1.051 ²⁾	706	795	2.552

Specificatie pensioengerechtigden

	2020	2019
Ouderdomspensioen	493	489
Nabestaandenpensioen	292	310
Wezenpensioen	10	12
Totaal	795	811

1) * Deelnemers: Wijziging onderneming en deeltijdpensionering

* Slapers: Wijziging onderneming, TOP uitruilen in OP (slaperspakket voor TOP wordt afgevoerd)

* Gepensioneerden: Expiratie van wezenpensioen en het herleven van wezenpensioen ivm studie

2) Waarvan 51 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling (2019: 43).

Beleggingen

De belangrijkste ontwikkelingen op beleggingsgebied in 2020

2020 gaat de geschiedenis in als het jaar van de Corona-crisis. Het eerste geval van de Corona-infectie heeft waarschijnlijk in december 2019 plaats gevonden in Wuhan, China. Op 7 januari werd voor het eerst in het nieuws gebracht dat de situatie ernstig was. Dit leidde snel tot een lockdown in Wuhan en de provincie Hubei. De ontwikkeling bleef in eerste instantie beperkt tot China, maar in februari werd bekend dat er besmettingen waren in andere landen. Japan, Iran, Zuid-Korea en Italië waren de belangrijkste besmettingshaarden. Gezien de incubatietijd van ongeveer twee weken werd duidelijk dat ook andere landen met het virus te maken zouden gaan hebben. In Nederland was sprake van de eerste virusbesmetting op 27 februari, op 23 maart ging Nederland in een 'intelligente lockdown'. Afgezien van het menselijk leed, waren de gevolgen enorm en "ongekend voor landen in vreedstijd".

De Corona pandemie heeft de grootste krimp van de wereldgroei sinds de Grote Depressie veroorzaakt. Daar waar de kredietcrisis van 2008 zich nog concentreerde in de Westerse wereld, heeft nu praktisch geen enkele economie, regio of sector zich kunnen onttrekken aan de gevolgen van het virus. Maatschappij, economie en financiële markten werden zwaar geraakt. Het diepe ingrijpen op maatschappelijke en menselijke basisbehoeften als gezondheid, voedselvoorziening en vrije mobiliteit heeft een ingrijpende invloed. Strenge indammingsmaatregelen legden (delen van) de economie lam, maar bleken wel effectief in het indammen van de golf van infecties. Het zogenaamde inflectiepunt (kantelpunt) kwam eind april/mei nabij van waaruit economieën geleidelijk konden heropenen. Vanuit schier stilstand in het voorjaar vond hierdoor een scherp economisch herstel plaats. In Europa bleef een grote golf aan ontslagen en Corona gerelateerde faillissementen vooralsnog uit, in de meer flexibele arbeidsmarkt in de VS steeg werkloosheid tot ongekende hoogte om vervolgens ook weer snel terug te veren. Overheden lieten de touwtjes vieren door maatregelen te versoepelen. In het laatste kwartaal kwam er echter weer de klad in. Het aantal infecties nam weer toe, waardoor maatschappijen wederom op slot moesten. In deze situatie moesten de Amerikanen ook nog eens naar de stembus, waar ze na een heel spannende periode uiteindelijk kozen voor Joe Biden als nieuwe president van de Verenigde Staten. Ook sloten het VK en de EU te elfder ure een Brexit akkoord.

Financiële markten reageerden in eerste instantie niet op de ernst van het nieuws uit China. Pas toen er sprake was van brandhaarden elders kwam een verkoopgolf van return assets op gang. Deze verkoopgolf hield aan en accelereerde zelfs toen bleek dat geen enkel land immuun bleek voor het virus. De plotselinge uitval van vraag, door het instellen van lockdowns, maar ook doordat het virus de mensen raakte in hun bestaan, kwam als een totale verrassing. Doordat de omzet flink daalde, maar de kosten bleven, raakten sommige bedrijven in een acute financieringsnood en trokken hun kredietlijnen. Er ontstond er een run op dollars, wat leidde tot een kortstondige liquiditeitscrisis. De 30-jaars swaprente bereikte 25 maart een historisch dieptepunt van -0.40%, 23 maart was het dieptepunt in aandelenmarkten. Kredietopslagen schoten omhoog naar Eurocrisis niveaus.

Deze ingrijpende gebeurtenissen lokten wereldwijd een ongekende beleidsreactie uit van centrale banken en overheden. Met massale noodsteun, garanties, inkomensondersteuning en andersoortige geldinjecties werd getracht de economische klap op te vangen. Onconventionele middelen werden evenmin geschuwd, aankoopprogramma's van centrale banken werden ongelimiteerd en de Fed week zelfs uit naar risicovol kredietpapier. In Europa kwamen de handen op elkaar voor Eurobonds met wederzijdse schuldaanvaarding. Uiteindelijk bleek de dag waarop de Amerikaanse overheid met een stimuleringspakket kwam - 23 maart - ter waarde van 2.000 miljard dollar het keerpunt. Daarna herstelden vooral aandelenmarkten zeer sterk. Al met al, is de snelheid van het verloop opzienbarend en sneller dan ooit tevoren. Dit geldt voor zowel de snelheid van de rente- en koersdalingen, als ook de rente- en koersstijgingen. Markten herstelden, maar het was voornamelijk de IT en gezondheidszorg die het herstel leidden. Overige sectoren bleven achter, net als de rente, die sinds het 0% punt te hebben bereikt geen opwaartse trend heeft ingezet. Het herstel was opzienbarend ook in het licht van de onderliggende ontwikkelingen. Na het nieuws over de vaccins bleef de positieve trend aanwezig, al werd het herstel in markten breder gedragen dan alleen IT en gezondheidszorg.

Vooruitblik

De financiële markten anticipeerden in de tweede helft van 2020 – en zeker na de goedkeuring van diverse vaccins - toenemend op een economisch herstel in 2021. Vooralsnog lijkt 2021 evenwel, economisch gezien, een jaar met twee gezichten te worden. Toenemende infecties, hernieuwde lockdowns en daardoor weer sterk afnemende mobiliteit, zullen waarschijnlijk in de eerste fase van het jaar de economische activiteit in veel regio's nog sterk remmen. "Tweede dip" recessies zijn daarbij zeker niet uitgesloten. Dit geldt met name voor de EMU. Vervolgens echter - nadat met de vaccin-uitrol in het tweede of derde kwartaal bevolkingsbrede groepsimmunitet is bereikt - voorziet een meerderheid van economen en beleidsmakers een (zeer) krachtig economisch herstel in de verdere loop van 2021. Per saldo is de consensus dat 2021 het jaar wordt van een gesynchroniseerd mondiaal economisch herstel. Ondanks opstartproblemen, wijst de vaccin-uitrol in ontwikkelde economieën vooralsnog op dit groeipad, hoewel diverse implementatierisico's nog tot vertraging kunnen leiden.

Een terugkeer naar het pre-Corona niveau van economische activiteit lijkt langer op zich te laten wachten. Te meer daar de economische groei - na het 'inhaaljaar' 2021 - wordt verwacht te matigen in navolgende jaren, wanneer de met de Coronasteun gegenereerde schulden waarschijnlijk zullen worden terugbetaald. Hoewel de Chinese economie inmiddels al op pre-Corona omvang is teruggekeerd, lijkt de EMU economie deze 'mijlpaal' pas in 2022 of zelfs 2023 te zullen bereiken. De laatste maanden is onder economen enige zorg ontstaan dat de zeer genereuze Corona-steun van overheden en centrale banken en de hard gegroeide geldhoeveelheid tot sterk toenemende inflatie kan leiden. Echter, zolang de economische activiteit niet is teruggekeerd op het pre-Corona niveau, zal sprake zijn van ruime arbeidsmarkten en overcapaciteit in productiefaciliteiten. Dit pleegt neerwaartse druk te houden op lonen en prijzen. Sterk oplopende inflatie is daarmee de eerstkomende jaren minder waarschijnlijk. Dit biedt centrale banken de ruimte om een zeer monetair beleid te blijven voeren. Temeer daar de sterk toegenomen schulden slechts houdbaar lijken, wanneer sprake is van lage rentes.

Beleggingsresultaten 2020

Op 1 januari 2020 startten wij met een dekkingsgraad (DNB rente) van 104,9% en een marktrente van 0,53%. Ondanks een extreme daling van de marktrente naar -0,09% konden we het jaar afsluiten met een dekkingsgraad van 104,9%.

De bijdrage hiervoor werd geleverd door:

Matchingportefeuille	16,98%
Cluster Onroerend goed	5,27%
Cluster Hoogrentend	1,18%
Cluster Aandelen	9,9%

Het totale netto portefeuillerendement kwam uit op 11,43%, dit was 0,34% beter dan de benchmark.

Kosten fiduciair management, product vergoedingen en vergoeding vermogensbeheer bedroeg in 2020: 0,23% (2019: 0,27%). Onderstaande tabel geeft inzicht in de behaalde rendementen in 2020. Eind van 2020 was 34,4% belegd in vastrentende waarden (exclusief rentederivaten), 28,8% in het cluster Aandelen, 19,2% in het cluster Hoogrentende Waarden, 4,8% in het cluster Beursgenoteerd Onroerend Goed, 1,3% in liquide middelen en de rest betreft rente derivaten.

Het totale portefeuillerendement kwam uit op 11,43% na alle vermogensbeheerkosten.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo 2020 bedroeg 98,6%, ten opzichte van 103,3% ultimo 2019.

	Portefeuille- rendement	Benchmark- rendement	
Totale portefeuille	11,43% ¹⁾	11,09%	0,34%
Matching portefeuille	16,98%	16,95%	-0,03%
Euro staatsobligaties	7,34%	7,34%	0,00%
Kortlopende obligaties	-0,52%	-0,50%	-0,02%
Euro IG bedrijfsobligaties	2,57%	2,51%	0,06%
Matching overlay	18,48%	18,48%	0,00%
Liquide middelen	-0,40%	-0,52%	0,12%
Return portefeuille	5,27%	4,14%	1,13%
Hoogrentende waarden	1,18%	0,26%	0,92%
Aandelen	9,90%	9,11%	0,79%
Onroerend Goed	-4,26%	-8,15%	3,89%

Tabel: Portefeuille- en benchmarkrendement 2020

Portefeuillebeheer

De beleggingsportefeuille bestaat voor circa 50% uit de matchingportefeuille, die vooral tot doel heeft om de markt te volgen ten aanzien van de verplichtingen. Hiermee vermindert Pensioenfonds Forbo het renterisico. De andere 50% noemen we de returnportefeuille en die heeft als doel een hoger rendement te behalen dan de waardetoeename van de verplichtingen.

De matchingsportefeuille bestaat voornamelijk uit: Europese Staats- en bedrijfsobligaties en Kortlopende Staatsobligaties (KLOP).

De returnportefeuille bestaat voornamelijk uit de clusters: Aandelen, Onroerend Goed en Hoogrentend. In opdracht van het fonds belegt MN, daar waar mogelijk, voornamelijk op een passieve wijze.

De vermogensbeheerder MN voldoet aan alle door het fonds opgestelde beleggingsbeginselen en daarmee ook aan de opgestelde regels voor maatschappelijke verantwoordelijkheid. Een belangrijke pijler hierin is de door MN ondertekende UNPRI principles, waarmee uitsluiting van o.a. kinderarbeid en controversiële wapens is gewaarborgd.

Strategisch beleggingsbeleid

De strategische vermogensverdeling is in 2020 niet gewijzigd.

Normportefeuille

De beleggingsadviescommissie beoordeelt o.a. aan de hand van de rapportages of wijzigingen van de portefeuille noodzakelijk zijn (bij posities buiten de bandbreedte) om de portefeuille in lijn te brengen met de normportefeuille. Het strategisch beleggingsbeleid wordt met gebruik van een ALM-studie periodiek vastgesteld. Deze ALM studie heeft in het najaar van 2020 plaats gevonden. Belangrijkste conclusie was dat de huidige portefeuillesamenstelling en het risicoprofiel niet behoeven te worden gewijzigd.

1) Na vermogensbeheer kosten van 0,34%

De strategische portefeuille op 31 december 2020

	Strategische Norm	Bandbreedte	Benchmark
Matching portefeuille	50%	5%	
Euro Staatsobligaties			portefeuille
Euro Investment Grade			Custom IHS Markit EUR senior Corporates Index
Liquide middelen			EONIA 5%
Swap overlay			Portefeuille
Kortlopende obligaties			Bloomberg Barclays Bellwether (EU) 6 month total return index minus 15 basispunten
Return portefeuille	50%	5%	
<u>Cluster Hoogrentend</u>	20%	5%	
Europees High Yield			ICE B of A BB-B Euro Developed Markets Non-Financial High Yield Constrained Index
USA High Yield			ICE B of A BB-B US Non-Financial High Yield Contained Index
Bank Loans			Credit Suisse Institutional Western European Leveraged Loan Index (non US\$-hedged to Euro)
Emerging Market Debt HC			Custom JP Morgan Emerging Market Bond Index Global Diversified (EMBI)
Emerging Market Debt LC			Custom JP Morgan Government Bond Index Global Diversified (GBI)
<u>Cluster Aandelen</u>	25%	5%	
Europa			Custom MSCI Europe Net Total Return Index
Noord Amerika			Custom MSCI North America Gross Net Total Return Index
Verre Oosten			Custom MSCI Pacific Net Total Return Index
Opkomende Landen			Custom MSCI Emerging Markets Net Total Return Index
<u>Cluster Vastgoed</u>	5%	2,5%	
Europees Beursgen. Vastgoed			Custom GRP General Quoted Europe Net Total Return Index

- 1) De bandbreedtes gelden rondom de herschaalde actuele normgewichten in de liquide matchingportefeuille (staatsobligaties en bedrijfsobligaties). Normwegingen fluctueren gedurende het jaar, weging Matchingportefeuille (50%) is vast.
- 2) De bandbreedtes gelden rondom de herschaalde actuele normgewichten in de liquide returnportefeuille (aandelen en hoogrentende obligaties). Normwegingen fluctueren gedurende het jaar, weging Returnportefeuille (50%) is vast.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

Het verantwoord beleggingsbeleid van het pensioenfonds, dat door de fiduciair manager MN wordt uitgevoerd, sluit aan bij de door de Verenigde Naties ondersteunde Principles for Responsible Investment (PRI) en is vertaald naar tien leidende beginselen voor verantwoord beleggen. De basis voor Verantwoord Beleggen is de invloed van de reële wereld (vertaald in E, S en G-factoren) op de beleggingen van het fonds en de invloed van de beleggingen van het fonds op de reële wereld. Op deze manier laat het pensioenfonds zien dat zij middels Verantwoord Beleggen niet alleen verantwoordelijkheid wil nemen voor een financieel goed pensioen én de wereld waarin deelnemers met pensioen zijn of gaan, maar ook gelooft dat die twee doelstellingen in elkaars verlengde liggen en niet wederzijds uitsluitend zijn. Het beleid komt tot uitdrukking door middel van Uitsluiting, ESG-integratie en Actief Aandeelhouderschap.

Uitsluiting

Het uitsluitingsbeleid bepaalt welke ondernemingen en landen van mogelijke investeringen worden uitgesloten wegens betrokkenheid bij controversiële producten óf naar aanleiding van sancties uitgevaardigd door de Verenigde Naties óf de Europese Unie. SPF sluit ondernemingen uit als hun activiteiten of een deel ervan in strijd zijn met internationale verdragen. Ook beleggen wij niet in een onderneming wanneer een dialoog met een onderneming over een significant ESG-risico niet voldoende resultaat oplevert. Dit was in 2020 bijvoorbeeld het geval met olie- en gasbedrijf ExxonMobil. ExxonMobil is per 1-1-2021 daarom op onze uitsluitingslijst geplaatst. Daarnaast belegt SPF niet in staatsobligaties van een land waaraan internationale sancties zijn opgelegd. In 2020 hebben wij twaalf landen en 38 bedrijven uitgesloten.

ESG-integratie

SPF houdt bij de keuze voor beleggingen rekening met sociale factoren (mensenrechten), milieufactoren en goed verantwoord ondernemingsbestuur. Op deze manier is het mogelijk om bedrijven en landen op basis van hun ESG prestaties een score te geven. Een zwakke score kan leiden tot uitsluiting (ook wel "negative screening" genoemd), sterke scores leiden tot insluiting ("positive screening"). In het geval van actieve beleggingen worden ESG-factoren in de bedrijfsanalyses meegewogen.

Zo heeft SPF sinds 2016 een negative screening op basis van ESG-factoren in de aandelenportefeuilles gehad. Per regio (Europa, Verenigde Staten, Azië en Opkomende Landen) halen we de 10% slechtst scorende bedrijven op criteria voor milieu, mensenrechten en goed ondernemingsbestuur uit de portefeuille. Deze ESG-screening is geëvalueerd over de periode van 2016 tot eind 2020. Hieruit bleek dat de ESG-screening een positief effect heeft gehad op alle aandelenportefeuilles. In de aandelenportefeuille Opkomende Landen was het resultaat het meest positief: de screening heeft hier gemiddeld per jaar tot 0,4% extra rendement geleid. In Europa en Noord-Amerika was het extra rendement gemiddeld 0,2% per jaar. De bijdrage in het Verre Oosten was 0,1%.

In 2020 hebben we gekeken hoe ESG verder kon worden geïntegreerd in de aandelenportefeuilles. Eind 2020 is daarom de strategie "Bewuste Selectie" geïmplementeerd in de aandelenportefeuilles ontwikkelde landen (Europa, Noord-Amerika en Azië). Het uitgangspunt van Bewuste Selectie is dat SPF een bewuste keuze maakt waarin ze belegt en waarom. In de strategie zijn randvoorwaarden opgesteld waaraan alle aandelen moeten voldoen voordat er in wordt belegd. Deze uitgangspunten houden rekening met zowel ESG als financiële factoren. Zo wil ons fonds niet investeren in schadelijke producten: wij sluiten de sectoren tabak, bont, adult entertainment en nucleaire wapens uit. Ook vinden wij dat alleen bedrijven die een goede bedrijfsvoering hebben op lange termijn goed presteren. Het doel is om dit gedachtengoed de komende jaren ook op andere beleggingscategorieën, zoals Aandelen

Opkomende Landen, toe te passen. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat het rendements-/ risicoprofiel onveranderd blijft, maar dat alle keuzes uitlegbaar zijn.

Actief aandeelhouderschap

SPF stelt zich namens de deelnemers op als een actief aandeelhouder: door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en te praten met bedrijven waarin we beleggen. MN voert het actief aandeelhouderschap namens ons fonds uit.

Dialogiebeleid

MN voert namens het fonds het bedrijfsdialogenprogramma en gaat in gesprek met bedrijven waar de ESG-factoren beter kunnen. Denk aan ondernemingen die betrokken zijn bij controverses of in overtreding zijn van internationale standaarden op het gebied van verantwoord ondernemen. Het doel van dit overleg is om de verbeteringen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen te bespreken. Tijdens het dialoogprogramma worden de vorderingen gemeten en beoordeeld. De mate waarin een bedrijf meewerkt en de openheid van zaken die zij geeft, zijn belangrijke graadmeters. SPF sluit een onderneming uit wanneer de gesprekken met de onderneming niet genoeg resultaat oplevert. Daarbij maken we een zorgvuldige afweging over de mogelijke impact op belanghebbenden.

Voor Environment (milieu) heeft MN namens SPF met negen olie- en gasbedrijven en nutsbedrijven gesprekken gevoerd over de energietransitie. Op het gebied van Social zijn er gesprekken gevoerd met bedrijven over onder andere een leefbaar loon in de textielsector en arbeidsomstandigheden in de agrarische sector. Binnen het thema Governance (goed bestuur) is met ondernemingen gesproken over beloningsbeleid, de diversiteit in samenstelling van het bestuur en de mate waarin bedrijven rapporteren over hun langetermijnstrategie.

Stemmen

Het stembeleid van ons fonds wordt uitgevoerd voor de ondernemingen waarin we beleggen. Door middel van het uitoefenen van stemrechten op aandeelhoudersvergaderingen beïnvloedt SPF het bestuur en het beleid van ondernemingen. Hiermee voldoet SPF aan de eisen die de wetgever stelt aan institutionele beleggers, zoals pensioenfondsen. Onze vermogensbeheerder stemde namens ons fonds in 2020 wereldwijd op ruim 41.418 onderwerpen op vergaderingen van ondernemingen waarin we beleggen. Het stembeleid evalueren we elk jaar en passen we zo nodig aan.

Klimaat

Klimaatverandering is een fundamentele economische transitie die bijna elke sector waarin wordt belegd raakt en heeft dus significante financiële consequenties voor de risico-rendement verhoudingen van de beleggingen van ons fonds. In het Klimaatakkoord van Parijs is afgesproken dat lidstaten nationale beleidsplannen en ambitieuze doelen voor bijvoorbeeld het terugdringen van CO2 moeten opstellen om ervoor te zorgen dat de opwarming van de aarde niet boven de twee graden Celsius uitkomt. Ook staat in het verdrag dat het streven is die opwarming niet meer dan 1,5 graad Celsius te laten zijn. Om de klimaatdoelen van Parijs te bereiken moeten burgers, bedrijven en beleggers een inspanning leveren.

SPF streeft transparantie na met betrekking tot de kansen en risico's die verbonden zijn aan klimaatverandering. Dat kunnen financiële kansen en risico's zijn voor de beleggingen, maar ook fysieke gebeurtenissen die deze risico's beïnvloeden. Het fonds heeft als doel gesteld het bewustzijn over klimaat bij externe managers vergroten en hen verantwoordelijk stellen voor het inzichtelijk en meetbaar maken van de CO2-uitstoot in hun portefeuilles. Het pensioenfonds laat tevens jaarlijks de Carbon Footprint van haar aandelenportefeuille meten.

Actuariële analyse resultaat

De hieronder genoemde getallen zijn in duizenden Euro's, tenzij anders vermeld.

Technische voorzieningen

Ultimo 2020 bedragen de technische voorzieningen (TV) voor risico fonds 520.485. Het herverzekeringsdeel van de TV bedraagt 92, waardoor de totale TV gelijk zijn aan 520.577.

Premie

De gedempte kostendekkende premie in het boekjaar bedroeg 9.566. De feitelijke premie bedroeg 11.636. Daarmee was de feitelijke premie dus hoger dan de gedempte kostendekkende premie, maar lager dan de zuiver kostendekkende premie, die 17.858 bedroeg.

Vermogenspositie

Het minimaal vereist vermogen (MVEV) van het pensioenfonds bedraagt 21.739, ofwel 4,2% van de TV en het vereist eigen vermogen (VEV) bedraagt 85.049 ofwel 16,3% van de TV. De actuele dekkingsgraad ultimo 2020 is 104,9% en de beleidsdekkingsgraad 98,6%. Daarmee is het eigen vermogen hoger dan minimaal vereist maar lager dan vereist.

Dekkingsgraden

De actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds per 31 december 2020 is 104,9%. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds per 31 december 2020 is 98,6%. In verband daarmee is –op grond van door De Nederlandsche Bank (DNB) vastgestelde definities– eind 2020 sprake van een reservetekort. De beleidsdekkingsgraad is vastgesteld als het gemiddelde van de actuele maandeinde-dekkingsgraden in de afgelopen twaalf maanden.

Voor de vaststelling van de dekkingsgraden is een proces ingericht. De reële dekkingsgraad –volgens de definitie in de Regeling Pensioenwet– van het pensioenfonds per 31 december 2020 is 80,5%.

Uitvoeringskosten

Aanbevelingen Uitvoeringskosten Pensioenfederatie

In de Aanbevelingen uitvoeringskosten roept de Pensioenfederatie de pensioenfondsen op om de kosten van pensioenbeheer, vermogensbeheer en transacties te publiceren. Deze kosten moeten volgens de Pensioenfederatie volledig bekend zijn binnen het pensioenfonds en beschikbaar zijn voor deelnemers. De aanbevelingen luiden:

- Rapporteert de kosten van pensioenbeheer in euro's per deelnemer.
- Rapporteert de kosten van het vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen.
- Rapporteert separaat (eventueel geschatte) transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen.

Pensioenfonds Forbo deelt de mening van de Pensioenfederatie en wil volledig transparant zijn over deze kosten. Dit gaat dus over meer dan alleen de kosten die direct in de jaarrekening verantwoord worden. Met het kostenoverzicht volgt Pensioenfonds Forbo de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Kostenoverzicht (in hele euro's)

	2020		2019	
	% t.o.v. gemiddeld belegd vermogen		% t.o.v. gemiddeld belegd vermogen	
	€		€	
Bestuurskosten	42.944		41.599	
Kosten pensioenuitvoerders en adviseurs	607.566		649.052	
Toezichtkosten	32.324		29.243	
Totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten ¹⁾	682.834		719.854	
Totaal aantal deelnemers	1.846		1.892	
Kosten per deelnemer ²⁾	370		380	
Beheerkosten beleggingen				
– Vastgoed	84.506		81.118	
– Aandelen	252.834		229.093	
– Vastrentende waarden	659.767		622.862	
– Derivaten	4.846		10.251	
– Fiduciair beheer	254.580		252.877	
	1.256.532	0,23%	1.196.201	0,27%
Kosten bewaarloon en overige kosten	88.577	0,01%	66.394	0,01%
Kosten vermogensbeheer ³⁾	1.345.110	0,24%	1.262.595	0,28%
Transactiekosten ⁴⁾	523.111	0,10%	322.345	0,07%
Totaal	1.868.221	0,34%	1.584.940	0,35%

1) In de toelichting op de staat van baten en lasten is dit bedrag terug te vinden onder note [15].

2) Kosten van het pensioenbeheer bestaan uit de kosten van uitbesteding, bestuurskosten en de kosten van toezicht. Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee.

3) De kosten van vermogensbeheer en de transactiekosten worden weergegeven in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen. De kosten vermogensbeheer zijn inzichtelijk gemaakt conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Er is rekening gehouden met de zogenoemde 'verborgen' kosten zoals transactiekosten en beheerkosten. Er is bij de berekening van een aantal kostenposten gebruik gemaakt van aannames en veronderstellingen inzake percentages en berekeningsmethodieken.

4) De transactiekosten worden gerapporteerd a.h.v. de factuur van de manager. Indien deze niet beschikbaar is, zal gebruik gemaakt worden van een proxy voor de transactiekosten. In het geval dat een product in de beleggingscategorie Fixed Income valt, wordt deze berekend a.h.v. een spread. Eenzelfde geldt voor derivaten.

Kosten pensioenbeheer

De pensioenuitvoeringskosten per deelnemer zijn in 2020 afgenomen ten opzichte van 2019. Dit wordt veroorzaakt door een daling van de pensioenuitvoerings- en administratiekosten in 2020.

Kosten vermogensbeheer

Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden:

- De eerste categorie betreft de kosten waar onderliggende facturen en nota's aan ten grondslag liggen, waaronder de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s), het bewaarloon, kosten van ondersteuning bij het vermogensbeheer. Deze kosten bedragen € 518 (zie toelichting staat van baten en lasten, post [9]). Naar aanleiding van de nieuwe overeenkomst met de vermogensbeheerder is een substantiële verlaging van de kosten gerealiseerd.
- De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening. Deze kosten bedragen € 1.350. Dit leidt tot een totaal van € 1.868.
- De kosten van de accountantscontrole van de beleggingsadministratie worden vergoed door MN en zijn derhalve niet opgenomen in de beleggingskosten.
- De totale kosten vermogensbeheer zijn ten opzichte van vorig verslagjaar gestegen, maar procentueel gedaald met 0,01%-punt. Dit komt met name door een stijging van het gemiddeld belegd vermogen.

Voor het verklaren van het kostenniveau wordt gebruik gemaakt van de IBI Compliance rapportage over verslagjaar 2019. Deze is in het begin 2021 beschikbaar gekomen.

In vergelijking met andere pensioenfondsen

Algemeen

SPF neemt voor wat betreft de toetsing van het niveau van de uitvoeringskosten deel aan het jaarlijkse onderzoek van het Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI). De resultaten uit deze onderzoeken worden onder meer gebruikt bij de beoordeling van het niveau van deze kosten in relatie tot het niveau van soortgelijke kosten bij andere pensioenfondsen (de peergroep) en ten opzichte van de alle deelnemende pensioenfondsen.

Voor de volledigheid noemen wij dat de resultaten van het onderzoek door IBI altijd betrekking hebben op het jaar voorafgaande aan het verslagjaar en daarmee achterlopen bij het jaarverslag. IBI kan het benchmarking-rapport over een boekjaar pas opleveren nadat het jaarverslag van Pensioenfonds SPF van dat boekjaar al is vastgesteld. Dit komt doordat IBI de definitieve kostenbenchmarks pas kan berekenen zodra alle deelnemende pensioenfondsen hun cijfers beschikbaar hebben gesteld. Aan IBI Benchmarking deden in totaal 25 Nederlandse pensioenfondsen mee.

Overall

SPF heeft lagere vermogensbeheerkosten dan op grond van de asset mix zou mogen worden verwacht het vermogensbeheer. Omdat het fonds heeft gekozen voor een allocatie naar liquide beleggingscategorieën waarbij 70% naar vastrentende waarde toebedeeld is het niveau van de vermogensbeheerkosten ook laag. Zowel het 1-jarig als 5-jarig rendement is hoger dan de peergroep en het universum, het 10-jarig rendement is gering lager. Het fonds belegt met name via beleggingsfondsen voor nagenoeg 75% passief.

Rendement

Door pensioenfonds SPF is een beleggingsplan voor middellange termijn vastgesteld. Hiervan afgeleid is het beleggingsplan over het verslagjaar 2019, dat o.a. de allocatie naar de verschillende beleggingscategorieën bevat. De allocatie levert een verwacht rendement bij een door het bestuur vastgesteld en gewenst risicoprofiel. Het gerealiseerd rendement over het verslagjaar bedraagt 21% en over de afgelopen vijf jaar gemiddeld 6.8%. Het 5-jarig gemiddelde van het fonds is hoger dan het 5-jarig gemiddelde van de peergroep. Het 10-jarig gemiddelde van het fonds is met 8.5% slechts 0.4% lager dan de peergroep.

Om pensioenfonds met elkaar te kunnen vergelijken heeft IBI de IBI Asset Allocatie Index ontwikkeld waarbij een waarde van 100 betekent dat dit de gemiddelde allocatie naar de verschillende beleggingscategorieën is van de deelnemende pensioenfonds. Het fonds heeft een IBI Asset Allocatie Index van 70 en daarmee een lagere spreiding dan gemiddeld. Dit betekent dat op langere termijn de rendementen in principe lager en/of meer volatiel zullen zijn.

Bij het vaststellen van het beleggingsplan zijn per beleggingscategorie benchmark rendementen gedefinieerd.

In het beleggingsplan is eveneens opgenomen de wijze waarop de beleggingen worden beheerd. Dit kan actief of passief beheer zijn. Bij actief beheer wordt in de regel een hoger rendement behaald. Hier staan wel additionele kosten tegenover. Het instituut heeft voor de mate van actief beheer de IBI Alpha Index ontwikkeld. Het pensioenfonds heeft een waarde van 44 voor de IBI Alpha Index en dit is daarmee lager dan gemiddeld.

Vermogensbeheerkosten

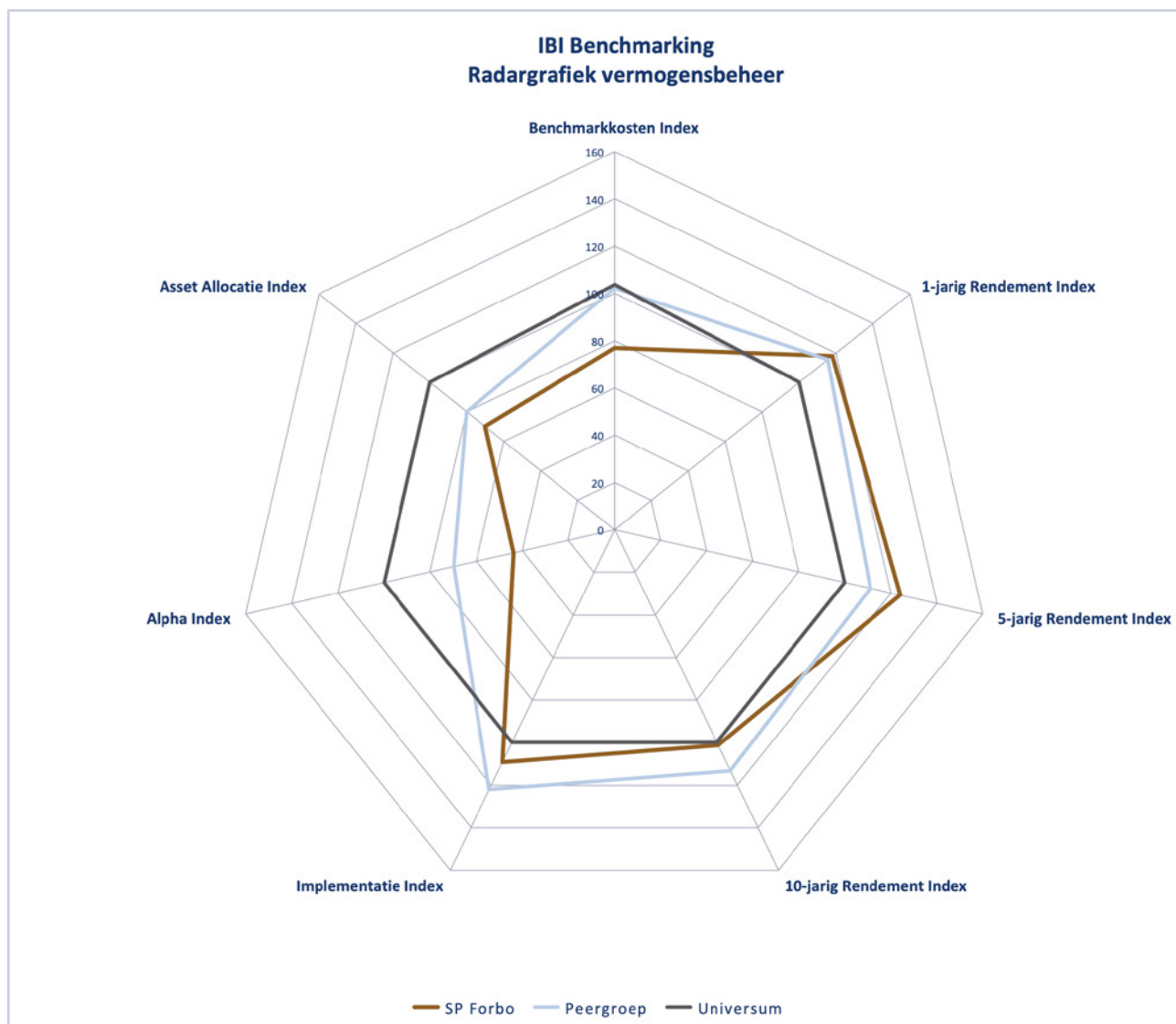
De kosten van het pensioenfonds kunnen in positieve of negatieve zin afwijken van de gemiddelde kosten door gemaakte keuzes van het bestuur. De vermogensbeheerkosten worden voornamelijk bepaald door de allocatie naar beleggingscategorieën en in beperktere mate door de mate van actief beheer.

De kosten worden ook beïnvloedt door de manier van beleggen, direct of indirect via beleggingsfondsen, dit is de wijze van implementatie. Zo zijn bijvoorbeeld fondsen met meerdere management lagen (fund of funds) in principe duurder. Pensioenfonds SPF maakt voor 66% gebruik van indirecte beleggingen.

Kostenbenchmark

Volgens de Aanbevelingen uitvoeringskosten moeten pensioenfonds hun kosten in perspectief zetten door middel van benchmarking. Een benchmarkgetal is namelijk de meest eenvoudige wijze waarop de kosten in context worden gezet, immers er wordt rekening gehouden met de specifieke kenmerken van het pensioenfonds. De IBI Kostenbenchmark is een kostennorm die door het instituut is berekend welke rekening houdt met de door het pensioenfonds bepaalde allocatie naar de verschillende beleggingscategorieën. Hierbij wordt gerekend met de gemiddelde kosten per beleggingscategorie en overige kosten van pensioenfonds van vergelijkbare omvang.

De vermogensbeheerkosten van het fonds bedragen 27 bps, terwijl de IBI Kostenbenchmark 36 bps is. Dit betekent dat de vermogensbeheerkosten 9 bps lager zijn dan de kostennorm. Redenen waarom de daadwerkelijke kosten afwijken van de IBI Kostenbenchmark kunnen zijn de mate van actief, goedkoper beleggen door middel van trackers, lopende overeenkomsten of een allocatie naar goedkopere of duurdere subcategorieën.

Uit het radar-diagram blijkt de prestatie van het pensioenfonds op het gebied van vermogensbeheer uit de bruine lijn. Waar het fonds buiten de omtrek van het universum wordt weergegeven (de grijze lijn) en de waarde hoger is dan 100, daar scoort zij hoger dan het gemiddelde. Hierdoor is direct te zien of hogere of lagere kosten in relatie staan tot de wijze waarop de beleggingen worden beheerd en gestructureerd en op welke wijze dit zich verhoudt tot het rendement (1-jaars, 5-jaars en 10-jaars).

Pensioenbeheerkosten

In vergelijking met andere pensioenfondsen

Overall

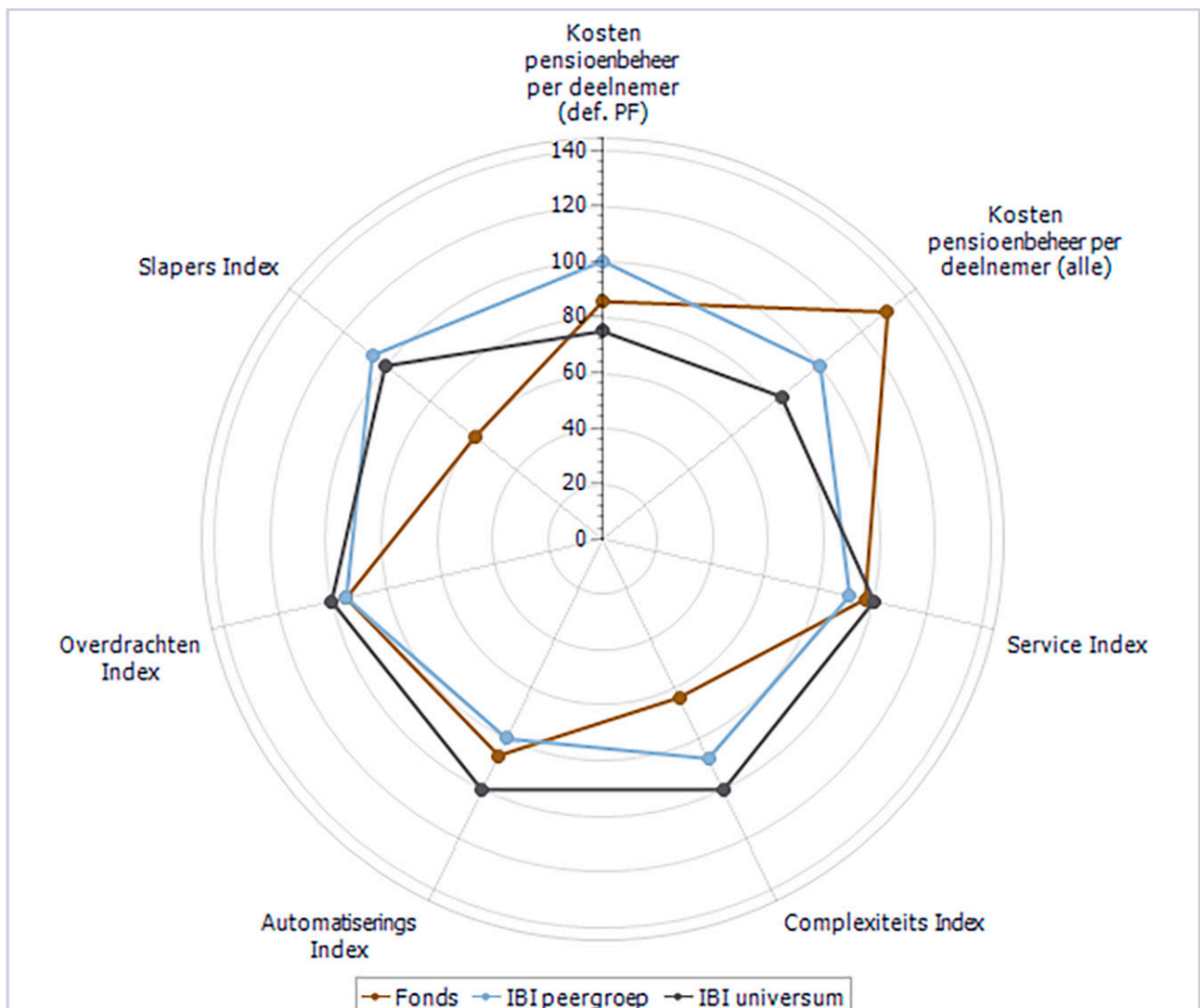
De kosten per deelnemer volgens de definitie van de Pensioenfederatie zijn met € 380 per deelnemer lager dan de peergroep met € 445. Indien ook rekening wordt gehouden met de slapers zijn de kosten met € 279 hoger dan de peergroep met € 213. Dit wordt veroorzaakt doordat het totaal aantal deelnemers van SPF uit slechts 26% slapers bestaat tegenover bijna 50% van de peergroep. De complexiteit van de regeling is lager dan de peergroep, de service van het fonds en de mate van automatisering van de processen is hoger.

Aantal deelnemers

De kosten van pensioenbeheer worden voor een groot deel bepaald door het aantal en de samenstelling van de deelnemers. Hierop heeft het bestuur geen invloed en kan dus de mate waarin dit de kosten beïnvloedt niet veranderen. Het pensioenfonds heeft 2.6 duizend deelnemers inclusief slapers en wordt vergeleken met pensioenfonds die gemiddeld 6.8 duizend deelnemers hebben.

Radar diagram

Het radar-diagram plaatst de door het fonds gerealiseerde pensioenbeheerkosten per deelnemer ten opzichte van het gemiddelde van de peergroep, aangezien de peergroep hiervoor een betere vergelijking biedt dan het hele universum. Deze geïndexeerde kosten per deelnemer (worden in relatie gezet tot determinanten van invloed op de kosten van pensioenbeheer, zoals de Service Index, de Complexiteits Index, de Automatiserings Index en de Overdrachten Index. Deze determinanten zijn gerelateerd aan de gemiddelde scores van het universum. Hierdoor is direct te zien of hogere of lagere kosten voor pensioenbeheer in relatie staan tot de specifieke kenmerken van het pensioenfonds en de wijze waarop het pensioenbeheer wordt uitgevoerd gebaseerd op keuzes gemaakt door het bestuur.

IBI Transparantie Index™ pensioenbeheerkosten

De kosten van pensioenbeheer wordt door de pensioenfondsen gerapporteerd. Door pensioenfondsen worden niet alle kosten overeenkomstig de definities van de Pensioenfederatie aangemerkt als pensioenbeheerkosten. Hierbij valt te denken aan kosten voor huisvesting, ICT maar ook kosten van bestuursleden. Om de vergelijkingsongelijkheid te compenseren, berekent IBI de transparantie van de gerapporteerde kosten van de individuele pensioenfondsen middels de IBI Transparantie Index.

Hoe groter de inzichtelijkheid van de gerapporteerde kosten per kostenelement, hoe hoger men scoort op de IBI Transparantie Index. Het niet of onvolledig rapporteren van kosten leidt tot een vermindering van de transparantie en daarmee tot een lagere score op de IBI Transparantie Index. Het gemiddelde van het universum is 100.

Door de gerapporteerde kosten af te zetten tegen de IBI Transparantie Index ontstaat een reëel en vergelijkbaar beeld, waarbij de mate van inzichtelijkheid in de kostenrapportering wordt afgezet tegen de gerapporteerde kosten.

De IBI Transparantie Index pensioenbeheer bedraagt 86 i.p.v. 100. Dit komt doordat er geen huur wordt betaald, niet alle bestuurs- en commissieleden een vergoeding ontvangen, er geen vergoedingen voor ICT en infrastructuur worden betaald en er door de onderneming andere diensten worden verstrekt onder de marktwaarde.

Een verlaagde Transparantie Index betekent niet dat er sprake is van intransparante governance, maar een indicatie dat in vergelijking met andere deelnemende fondsen niet alle kosten zijn opgenomen in de kosten pensioenbeheer. Voor SPF is dit het gevolg van de nauwe betrokkenheid van de sponsorende onderneming.

Governance

Bestuur

Het bestuur heeft in 2020 13 maal regulier vergaderd. Het bestuur heeft daarnaast 2 keer met de visitatiecommissie en 2 keer met het verantwoordingsorgaan overlegd.

De belangrijkste onderwerpen, die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, waren onder andere:

- Gevolgen van Covid-19 op de financiële situatie van het pensioenfonds
- Bezetting bestuur en gremia
- Statutenwijziging
- Managementevaluatie
- Premiestelling
- Nieuw pensioenakkoord
- Invulling sleutelfuncties n.a.v. IORP-II wetgeving
- Evaluatie uitbesteding en dienstverlening
- Update ABTN en bijlagen
- Bezetting Beleggingsadviescommissie
- Onderhandse Leningen
- ALM studie
- Beleggingsplan 2021
- Communicatieplan 2021
- Samenstelling en invulling risicocommissie
- Eigen Risicobeoordeling (ERB) en rapportage

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

ABTN en bijlagen

De Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) wordt jaarlijks door het bestuur geactualiseerd. In de bestuursvergadering van 15 december is de ABTN en de gewijzigde bijlagen vastgesteld, waarbij de besluitvorming uit het verslagjaar 2020 is verwerkt.

Reglement en Uitvoeringsovereenkomsten

Deze zijn aangepast en opnieuw vastgesteld, naar aanleiding van de nieuwe premieafpraak van sociale partners.

Statuten

In het verslagjaar zijn de Statuten aangepast. De belangrijkste wijzigingen hadden betrekking op de samenstelling van het bestuur (verkleining aantal zetels van 8 naar 6).

Geschiktheid en evaluatie

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan dat is opgenomen bij de ABTN. In 2020 zijn door de Covid-19 pandemie, veel opleidingen en kennissessies pas later in het jaar digitaal opgestart. Het bestuur of een delegatie van het bestuur heeft de volgende kennissessies/opleidingen gevolgd:

- 29-01-2020 Kennissessie Hypotheken – MN
- 29-01-2020 Kennissessie Megatrends – MN
- 24-06-2020 Pensioenrechtlesing – VU-Law Academy
- 25-06-2020 Webinar NPA op hoofdlijnen – WTW
- 26-06-2020 Webinar NPA Contractvormen – WTW
- 29-06-2020 Webinar NPA Fiscale kader – WTW
- 30-06-2020 Webinar NPA Compensatie afschaffing
doorsneepremiesystematiek – WTW
- 02-09-2020 Workshop ERB – WTW
- 07-09-2020 Kennissessie Bewuste Selectie – MN
- 06-10-2020 Jaarcongres – Pensioenfederatie
- 23-10-2020 Kennissessie Wereldbeeld – MN
- 28-10-2020 Pensioenrechtlesing – VU Law Academy
- 29-10-2020 jaarcongres – Ver. Van Pensioen Juristen
- 24-11-2020 Kennissessie MVB/ESG – MN
- 02-12-2020 Pensioenrechtlesing – VU Law Academy
- 22-12-2020 Webcast NPA – WTW
- 23-12-2020 Webcast NPA – WTW

In juni 2020 heeft het bestuur een zelfevaluatie onder begeleiding van een externe partij uitgevoerd, specifiek gericht op het werken in de Covid-19 situatie. In deze zelfevaluatie is teruggekeken op het afgelopen eerste half jaar en zijn beleving en mogelijke verbeterpunten besproken.

Diversiteit

Samenstelling bestuur

<i>Naam</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Leeftijd in verslagjaar 2020</i>
F.A. Heil	M	54
D. Manné	V	46
A.D. Keetlaer	M	68
G.J.F. Mol	M	62
W. Smit	M	41
U. Hofman (vanaf 1 juli 2020)	M	56

Samenstelling Verantwoordingsorgaan:

<i>Naam</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Leeftijd in verslagjaar 2020</i>
Ph. de Boer	M	47
E. van der Weide	M	49
C.M. Hoogland (aspirant lid)	V	34
T.W. Breeuwer	M	61
A. Pijnacker-Huiberts (tot 01-07-2020)	V	40
H. Ellens	M	70
L. van den Ing	M	59

Het verantwoordingsorgaan voldoet aan de richtlijnen met betrekking tot diversiteit van de Code.

Gedragscode / Compliance Officer

Het bestuur hanteert een gedragscode. Jaarlijks bevestigen de leden van het bestuur en verantwoordingsorgaan dat zij de gedragscode hebben nageleefd.

De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode. Over 2020 heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd. Het verslag van de compliance officer is opgenomen in dit jaarverslag.

Klachten en geschillen

Een deelnemer kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn rechten zijn geschaad. In 2020 zijn 3 klachten ingediend bij het pensioenfonds, deze zijn in goed overleg met de betreffende deelnemers afgehandeld.

Wet- en regelgeving

In 2020 zijn aan Pensioenfonds Forbo geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Code pensioenfondsen

Bij verantwoording over de naleving van de Code pensioenfondsen geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Afwijking van de norm is mogelijk als daar een goede reden voor is. Middels het besluit van 24 september 2018 heeft het ministerie van SZW de aanpassingen aan de Code Pensioenfondsen goedgekeurd. In dit verslag zal het bestuur rapporteren aan de hand van de nieuwe opzet. Het 'pas toe of leg uit'-principe geldt hierbij nog steeds, daarnaast zijn er acht normen waarover altijd moet worden gerapporteerd. Dit zijn de normen 5, 31, 33, 47, 58, 62, 64 en 65.

normnr	Inhoud norm	Toelichting
5	Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau. Dit wordt beschreven in voorleggers bij beleidsbeslissingen en andere bestuursonderwerpen. Vastlegging volgt in de notulen. Daarnaast wordt de verantwoording over beleidsbeslissingen aan het VO gecommuniceerd.	Dit wordt beschreven in voorleggers bij beleidsbeslissingen en andere bestuursonderwerpen. Vastlegging volgt in de notulen. Daarnaast wordt de verantwoording over beleidsbeslissingen aan het VO gecommuniceerd.
31	De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Dit is vastgelegd in het geschiktheidsplan. Monitoring komt terug in de jaarlijkse managementevaluatie, en competentietoetsing. Vastlegging van competenties is opgenomen in de bestuursmatrix.
33	In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Hier wordt niet volledig aan voldaan. In zowel het bestuur als het VO is tenminste één man en tenminste één vrouw vertegenwoordigd. De leeftijdsverdeling van zowel mensen van boven als onder de 40 is in het VO geborgd, in het bestuur niet meer. Bij de werving van nieuwe bestuurders wordt actief naar kandidaten van onder de 40 gezocht.
34	De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.	Zittingsduur bestuurders is opgenomen in de Statuten. Zittingsduur VC is opgenomen in reglement Intern Toezicht
36	Het bestuur, het VO of het BO en de raad van toezicht leggen bij de vacature de eisen voor de vacante functie vast. Hierbij wordt rekening gehouden met de in de normen 31,32 en 33 opgenomen eisen.	Wensen en normen worden wel vastgesteld echter grote afhankelijkheid van aanmelding van kandidaten.

normnr	Inhoud norm	Toelichting
47	Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Dit is opgenomen in het reglement intern toezicht en de ABTN.
58	Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie	Missie, visie en strategie beschikbaar op de website van het fonds.
62	Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	De overwegingen van het bestuur omtrent verantwoord beleggen zijn vastgelegd in de ABTN en beschikbaar op de website van het fonds.
64	Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals genoemd in normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Dit is opgenomen in het bestuursverslag.
65	Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	De klachten- en geschillenprocedure is beschikbaar op de website van het fonds. Jaarlijks wordt in het bestuursverslag gerapporteerd over de afhandeling van eventuele klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.

Uitbestedingsbeleid

In de uitvoering van haar kernactiviteiten, het administreren, beheren en uitbetalen van de pensioenen en het vermogensbeheer, staan zowel vertrouwelijkheid als maximale kwaliteit van dienstverlening voorop. Hiertoe heeft Pensioenfonds Forbo (hierna 'het fonds') een uitbestedingsbeleid opgesteld welke in 2019 is geactualiseerd. De belangen van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en overige belanghebbenden mogen geen gevaar lopen doordat het fonds delen van haar werkzaamheden heeft uitbesteed aan derden. Ook is van belang dat de derde aan wie het fonds werkzaamheden heeft uitbesteed het integriteitsbeleid (waaronder beleid ten aanzien van belangenverstrengeling) onderschrijft of een eigen integriteitsbeleid hanteert dat passend is bij het beleid van het fonds, zodat een integriteitsrisico bij uitbesteding kan worden beheerst.

Doelstelling van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening tegen beheersbare en te verantwoorden kosten. Hiermee blijven de reputatie en integriteit van het pensioenfonds gewaarborgd. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle uitbestede, bedrijfs-kritische activiteiten en processen van het pensioenfonds. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle bestaande en/of nieuwe uitbestedingsovereenkomsten gedurende de gehele looptijd van deze overeenkomsten. Elke uitbestedingsovereenkomst zal één maal per drie jaren binnen de markt worden herijkt en jaarlijks worden geëvalueerd met de betreffende partij.

Naast de evaluatie van de uitbestede dienstverlening worden ook de partijen die andere dienstverlening verzorgen (zoals adviserend- en certificerend actuaire en accountant) jaarlijks geëvalueerd.

Aan uitbesteding is voor het fonds een aantal risico's verbonden. Het bestuur heeft daarom beleid vastgesteld voor de beheersing van risico's die samenhangen met uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen.

Uitbesteding

Het bestuur van Pensioenfonds Forbo heeft op basis van haar verantwoordelijkheid voor het beheer van het fonds, de vereiste professionalisering en de noodzakelijke risicobeheersing gekozen voor uitbesteding van de volgende werkzaamheden aan externe partijen:

- administratief beheer van het pensioenfonds;
- vermogensbeheer;
- houderschap Actuariële sleutelfunctie.

Het bestuur van het fonds besteedt in ieder geval niet uit:

- taken en werkzaamheden van personen die het dagelijks beleid van het pensioenfonds bepalen;
- werkzaamheden waarvan uitbesteding de verantwoordelijkheid van het bestuur voor de organisatie en beheersing van bedrijfsprocessen en het toezicht daarop kan ondermijnen;
- indien de uitbesteding een belemmering kan vormen voor een adequaat toezicht op de naleving van wet- en regelgeving.

Risicoanalyse en uitbestedingsproces

Alvorens activiteiten of processen worden uitbesteed voert het bestuur van het fonds een risicoanalyse uit waarin minimaal is opgenomen:

- Een kosten-baten analyse van de uitbesteding van die activiteiten of processen.
- De te verwachten impact van uitbesteding van de activiteiten of processen.
- Een analyse van de financiële, operationele en reputatie gerelateerde risico's en de vereiste toezicht maatregelen.
- De afspraken over de wijze waarop de uit te besteden activiteiten of processen worden uitgevoerd.

Het bestuur kan besluiten zich bij het uitbestedingsproces te laten begeleiden door één of meerdere externe partijen, welke bij een dergelijk proces een toegevoegde waarde vanuit marktkennis of anderszins kunnen hebben.

Governance van de uitbestedingsrelatie

Rollen en verantwoordelijkheden

Het bestuur is te allen tijde eindverantwoordelijk voor alle werkzaamheden van het fonds, en dus ook voor de uitbestede werkzaamheden. Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van het bestuur en de uitbestedingspartner worden omschreven. Tussen partijen worden daarover schriftelijk afspraken gemaakt. De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden mogen elkaar niet overlappen.

Deskundigheid en geschiktheid

Het bestuur draagt zorg voor zijn eigen deskundigheid en geschiktheid zodat het voldoende 'countervailing power' heeft ten opzichte van de uitbestedingspartner. Dit is onderdeel van het geschiktheidsplan dat het bestuur heeft opgesteld. Ten behoeve van de countervailing power is een externe deskundige als vast lid in de Beleggingsadviescommissie opgenomen.

Uitbestedingsovereenkomst

Naast een zorgvuldige selectie van de uitbestedingspartner die voldoet aan de door het bestuur opgestelde eisen, dienen de uitbestede werkzaamheden gedurende de periode van uitbesteding, te worden gecontroleerd, zodat kwaliteit en continuïteit zijn gewaarborgd.

De afspraken met de uitbestedingspartner worden vastgelegd in een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan de eisen op grond van artikel 13 van het Besluit uitvoering Pensioenwet. Waarborging van de kwaliteit van de werkzaamheden vindt plaats door het gelijktijdig met het afsluiten van de uitbestedingsovereenkomst opstellen van een service level agreement (hierna SLA) met de

uitbestedingspartner, waarin specifieke taken, bemensing, op te leveren producten, kwaliteits- en serviceniveau, tijdsafspraken en boetebedingen zijn beschreven. Iedere drie jaar wordt de uitbestedingsovereenkomst herijkt.

Daarnaast evalueert het bestuur jaarlijks de dienstverlening met de desbetreffende uitbestedingspartner.

In de SLA welke altijd schriftelijk dient te worden vastgelegd, worden onder meer, onderstaande voorwaarden opgenomen:

- vertrouwelijke gegevens, waaronder persoonsgegevens, worden conform wettelijke voorschriften gewaarborgd;
- informatieverstrekking naar verschillende opdrachtgevers vindt gescheiden plaats;
- gegevens en bestanden van het fonds worden beveiligd en toegangsrechten en autorisaties worden op adequate wijze aan betrokken medewerkers verstrekt;
- de inrichting van de systemen is zodanig dat de continuïteit van de dienstverlening niet in gevaar komt en dat bij onvoorziene omstandigheden een adequaat noodstelsel in werking treedt;
- indien de overeenkomst niet nagekomen wordt door één van de partijen treedt een procedure voor de niet-nakoming van de overeenkomst in werking, zoals in het contract of de SLA is vastgelegd;
- de omstandigheden waaronder de overeenkomst beëindigd kan worden en de financiële en uitvoeringstechnische waarborgen van die beëindiging.

Uitbesteding Administratie

Het bestuur heeft het administratieve beheer van het pensioenfonds uitbesteed aan een externe administrateur. Het administratieve beheer betreft:

- Het voeren van de boekhouding, met betrekking tot activa, passiva, en de exploitatie van het fonds;
- Het uitvoeren van de uitkeringen van het fonds;
- Het ondersteunen, registreren en uitvoeren van waardeoverdrachten;
- Het registreren en controleren van het deelnemersbestand;
 - aan de hand van de door het dagelijks bestuur aangegeven mutatie van actieve deelnemers;
 - aan de hand van bevolkingsgegevens inzake overlijden, woonplaats en andere relevante uitkeringsgegevens;
- De management rapportage;
- Het opstellen en voorbereiden van de jaarlijkse financiële verantwoording.

Alle taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de administrateur zijn vastgelegd in een functiebeschrijving, contract en service level overeenkomst. Daarnaast kent de administrateur een ISAE-3402 type 2 en een ISAE-3000 type 1 rapportage die jaarlijks door het bestuur worden beoordeeld.

Tevens is de administrateur bevoegd tot procuratie bij het pensioenfonds voor een door het bestuur vastgesteld overzicht van correspondentie, evenals het uitvoeren van de maandelijks uitkeringen tot een maximum van € 580.000.

Uitbesteding Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan een fiduciair vermogensbeheerder die tevens de beleggingsadministratie voert.

Het vermogensbeheer wordt gevoerd in overeenstemming met fiduciaire beginselen, waarbij de externe beheerder fondsen onderbrengt bij geselecteerde gespecialiseerde fondsbeheerders en binnen de door het bestuur vastgestelde tracking errors en fondsen.

Maandelijks rapporteert de vermogensbeheerder de stand van zaken middels de maandrapportage. Elk kwartaal volgt de kwartaalrapportage waarin een uitgebreide toelichting op resultaten en verwachtingen wordt gegeven. Daarnaast kent de vermogensbeheerder een ISAE-3402-, een risicorapportage en een productenrapportage.

Ook kan de vermogensbeheerder het bestuur en/of beleggingsadviescommissie adviseren. Rapportages worden door de beleggingsadviescommissie geanalyseerd en middels een voorlegger ter goedkeuring aan het bestuur voorgelegd.

Monitoring van de uitbestedingsrelatie

Het bestuur toetst regelmatig of de manier waarop de uitbestede activiteiten of processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Het bestuur doet dit door middel van:

- het monitoren van de uitbestedingspartners via het laten uitvoeren van periodieke audits bij de uitbestedingspartner of het laten rapporteren over de stand van zaken m.b.t. de aanbevolen verbeteringen in de ISAE-3402 verklaring type 2 of een daarmee vergelijkbare verklaring;
- het bestuderen en bespreken van maand- en kwartaalrapportages van de uitbestedingspartners, waarin naast de gebruikelijke informatie ook wordt gerapporteerd over klachten, incidenten en uitzonderingen;
- jaarlijks overleg en evaluatie met de uitbestedingspartners over de uitvoering van de (bijgestelde) processen.

Bovengenoemde rapportages en verslagen dienen aan te sluiten op het door het fonds vastgestelde beleid en de gemaakte afspraken. De rapportages worden ter toelichting aan en bespreking door het bestuur voorgelegd.

Risicomanagement

Inleiding

Integraal risicomanagement (IRM) is het middel om kansen en risico's en de beheersing daarvan af te stemmen op de missie, visie en strategie en doelstellingen van het pensioenfonds. Onder een risico wordt daarbij verstaan iedere mogelijke gebeurtenis die van invloed is op het realiseren van de missie, visie, strategie en doelstellingen van het pensioenfonds.

Management van de risico's draait niet om het uitsluiten van alle mogelijke risico's, maar om het vinden van een balans tussen kansen benutten (bewust risico's nemen) en bewust risico's verminderen, vermijden of overdragen. Hiertoe dient een afweging te worden gemaakt tussen de kosten en de opbrengst van risicobeheersing. De noodzakelijke mate van beheersing wordt bepaald door de risicohouding van het pensioenfonds. In welke mate is het pensioenfonds bereid risico's te lopen (risicobereidheid) en in welke mate kan het pensioenfonds risico lopen gegeven de kenmerken van het pensioenfonds.

Het doel van het IRM is:

- inzichtelijk maken in welke mate risico wenselijk/acceptabel is;
- inzicht geven in de verschillende risico's;
- overzicht bieden van de risico's om prioriteiten te kunnen stellen;
- mogelijkheden bieden om risico's te beheersen tot naar een wenselijk niveau.

Inrichting van het integraal risicomanagement

In het IRM beleidsdocument wordt nader toegelicht wat de bestuurlijke visie op risico's is, wat de risicostrategie is en op welke wijze het pensioenfonds het risicomanagement heeft ingericht. Deze inrichting betreft zowel de inrichting van de governance als de inrichting van het risicomanagementproces. Het (herhalende) proces kent de volgende stappen:

- Attitude: hoeveel risico is wenselijk/acceptabel?
- Identificatie: met welke risico's is het pensioenfonds geconfronteerd?
- Analyse: hoe groot zijn de risico's?
- Reactie: is de beheersing passend?
- Evaluatie: evaluatie van risico's en risicobeheersing.

Als onderdeel van de inrichting maakt het pensioenfonds bewust onderscheid tussen financiële en niet-financiële risico's.

Financiële risico's

Voor een financiële instelling zoals een pensioenfonds behoort het bewust aangaan en beheersen van financiële risico's, om de financiële doelstellingen te realiseren, tot de kerntaken. Financiële risico's betreffen enerzijds risico's die voortkomen uit het aangaan van pensioenverplichtingen (actuariële risico's) en anderzijds uit het beleggen van de bijbehorende bezittingen (beleggingsrisico's).

Risicohouding (attitude)

Het pensioenfonds heeft in overleg met sociale partners beleidsuitgangspunten en een risicohouding vastgesteld. Deze risicohouding moet worden gezien in samenhang met de missie, visie, strategie en doelstellingen van het pensioenfonds en is bepalend voor het beleggingsbeleid en daarmee voor de mate waarin het pensioenfonds blootstaat aan financiële risico's. De beleidsuitgangspunten en risicohouding zijn vastgelegd in de ABTN.

Risicocategorieën (identificatie)

Met betrekking tot financiële risico's worden de volgende risicocategorieën onderscheiden:

1. Financiële risico's (solvabiliteit)
S1 Renterisico
S2 Aandelen- en vastgoedrisico
S3 Valutarisico
S4 Grondstoffenrisico
S5 Kredietrisico
S6 Verzekeringstechnisch risico
S7 Liquiditeitsrisico
S8 Concentratierisico
S9 Operationeel risico
S10 Actief beheer risico

Deze risicocategorieën tezamen vormen het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor toeslagverlening of dat het noodzakelijk kan zijn om pensioenen te verlagen. Hiertoe beoordeelt het pensioenfonds risico's met betrekking tot de verplichtingen en beleggingen in samenhang en in relatie tot de financiële risicohouding, -doelstellingen en -beleidsuitgangspunten. Zowel op de korte-, middellange-, lange- als zeer lange termijn.

In aanvulling op bovenstaande hanteert het pensioenfonds nog een risicomaatstaf om te toetsen of het beleid aansluit bij het gewenste risicoprofiel: het balansrisico. Het balansrisico geeft een indicatie van de volatiliteit van het verwachte rendement ten opzichte van de verplichtingen.

Niet-financiële risico's

Naast financiële risico's, die voortkomen uit het aangaan van verplichtingen en uit het beleggen van de bijbehorende bezittingen, wordt het pensioenfonds bij de uitvoering geconfronteerd met niet-financiële risico's. Deze niet-financiële risico's kunnen overigens wel degelijk financiële gevolgen hebben, maar liggen op het vlak van de uitvoering en besluitvorming.

Risicohouding (attitude)

Ook op het gebied van niet-financiële risico's heeft het pensioenfonds een risicohouding bepaald. Deze risicohouding bepaalt de gewenste mate van beheersing van de verschillende risico's. De kwantificering van deze risicohouding hangt samen met de gehanteerde methodiek voor de risicoanalyse en wordt tot uitdrukking gebracht in een matrix. De uitwerking hiervan is vastgelegd in het IRM-beleidsdocument.

Risicocategorieën (identificatie)

Met betrekking tot niet-financiële risico's worden de volgende risicocategorieën onderscheiden:

2. Niet-financiële risico's			
1. Pensioenbeheer	2. Vermogensbeheer	3. Interne processen en besluitvorming	4. Omgeving
1.1 Kwaliteit 1.2 Continuïteit 1.3 Integriteit 1.4 IT	2.1 Kwaliteit 2.2 Continuïteit 2.3 IT 2.4 Integriteit	3.1 Kwaliteit 3.2 Continuïteit 3.3 Operationeel 3.4 IT 3.5 Juridisch 3.6. Integriteit	4.1 Marktverhouding 4.2 Afhankelijkheid 4.3 Reputatie 4.4 Ondernemingsrisico

Een aantal categorieën is verder onderverdeeld in een aantal subcategorieën.

Inzicht in risico's en beheersmaatregelen

Analyse en reactie financiële risico's

De financiële risico's worden onder meer gemeten door middel van een periodieke ALM-studie. De meest recente ALM-studie is in 2020 uitgevoerd. In de ALM-studie wordt de gehele financiële opzet doorgerekend en diverse beleidsalternatieven geanalyseerd. Specifiek op het gebied van solvabiliteit worden financiële risico's tevens gemeten aan de hand van het door DNB opgelegde standaardmodel voor het bepalen van het vereist eigen vermogen. Voor kwalitatieve uitleg en kwantificering van deze zogenaamde S1 t/m S10 risico's wordt verwezen naar de risicoparagraaf bij de toelichting op de jaarrekening.

Voor de korte termijn staat de financiële positie onder druk. Deze wordt op grond van de dekkingsgraad gekwalificeerd als zorgelijk. Voor de middellange termijn verwacht het pensioenfonds op grond van het herstelplan zonder maatregelen te herstellen, is geen sprake van een benodigde korting en is gedeeltelijke toeslagverlening op termijn weer mogelijk.

Voor de lange termijn is de financiële opzet robuust ingericht, is het financieringsbeleid evenwichtig, realistisch en haalbaar en passen de financiële risico's binnen de risicohouding en beleidsuitgangspunten (op grond van de ALM-studie en aanvangshaalbaarheidstoets). De haalbaarheidstoets staat elders in dit verslag toegelicht.

Het renterisico en het aandelenrisico worden als meest materiële financiële risico's gezien (op grond van het VEV en het balansrisico).

Analyse en reactie niet-financiële risico's

Voor ieder van de geïdentificeerde niet-financiële risicocategorieën heeft het pensioenfonds concrete risicodefinities en –scenario's vastgelegd. Deze zijn als basis gehanteerd voor een 'risico self assessment' waarmee is bepaald hoe groot het risico wordt ingeschat, zowel in termen van kans en impact als in termen van bruto (zonder beheersmaatregelen) als netto (ná beheersmaatregelen). De ingeschatte risico's worden afgezet tegen de risicohouding en vervolgens wordt bepaald in hoeverre aanvullende actie wenselijk is. Dit betreft een kosten/baten afweging die kan leiden tot het aanpassen van beheersing, het overdragen, het vermijden of het accepten van het risico. De methodiek van dit 'risico self assessment' is vastgelegd in het IRM-beleidsdocument. De uitkomsten vormen vervolgens de basis voor de continue monitoring en rapportage op kwartaalbasis. De belangrijkste uitkomsten worden in de alinea hierna uitgelicht.

Monitoring en rapportage

Ter invulling van de monitoring is een proces ingericht dat leidt tot een risicorapportage aan het bestuur op kwartaalbasis. De financiële risico's en de niet-financiële risico-inschattingen worden hiermee op kwartaalbasis geactualiseerd. Hierin wordt gerapporteerd over wijzigingen in risico's en beheersing gedurende het kwartaal.

Voor wat betreft de financiële risico's is in Q1, mede als gevolg van de onrust in verband met de Covid-19 pandemie, de dekkinggraad fors afgenomen waarmee de doelstelling om nominale pensioenen uit te keren en om pensioenen te indexeren onder druk kwamen te staan. Vanaf Q2 heeft herstel plaatsgevonden.

In de IRM-kwartaalrapportage over het vierde kwartaal van 2020 is gerapporteerd dat de pensioenresultaten, zoals getoetst in de haalbaarheidstoets 2020, voldoen aan de lange termijn risicohouding en ook het vereist eigen vermogen ultimo 2020 valt binnen de korte termijn risicohouding. Met betrekking tot nominale pensioenen kunnen uitkeren, ligt de dekkinggraad ultimo 2020 net boven het niveau van het minimaal vereist eigen vermogen en verwacht het pensioenfonds op basis van het herstelplan tijdig te herstellen (doelstelling nominale zekerheid kwalificeert daarmee als toelaatbaar). Met betrekking tot het kunnen indexeren van pensioenen beschikt het pensioenfonds einde 2020 over onvoldoende vermogen om te kunnen indexeren (doelstelling waardevast pensioen kwalificeert daarmee als zorgelijk).

In de IRM-kwartaalrapportage over het vierde kwartaal van 2020 wordt met betrekking tot niet-financiële risico's gerapporteerd over in totaal 45 risicocategorieën. Het netto risico (ná aanwezige beheersing) voor 27 categorieën wordt gekwalificeerd als 'acceptabel', voor 16 als 'toelaatbaar' en voor 2 als 'zorgwekkend'. Er worden geen categorieën gekwalificeerd als 'onacceptabel'. De meest materiële niet-financiële risico's hebben voornamelijk betrekking op uitbestede processen. Het managen en monitoring van uitbestede processen heeft de volle aandacht van het bestuur.

Vooruitblik

In 2021 (en verder) zal stapsgewijs het risico-assessment met betrekking tot niet-financiële risico's geactualiseerd worden. In 2021 wordt daarbij specifiek aandacht besteed aan de uitvraag van DNB naar de volwassenheid van informatiebeveiliging. In het laatste kwartaal van 2021 is een jaarlijkse evaluatie van het IRM gepland, alsmede een actualisatie van het IRM-beleidsdocument. De volwassenheid van het IRM wordt voortdurend doorontwikkeld. Zo heeft het bestuur in het kader van de eigenrisicobeoordeling (ERB) in 2020 enkele verbetermogelijkheden geïdentificeerd. Structurele rapportage over de effectiviteit van beheersmaatregelen is een van de thema's die de IRM-commissie in 2021 oppakt.

Beleidsinstrumenten

Als maatstaf voor de draagkracht van het fonds wordt de beleidsdekkinggraad gehanteerd. De ontwikkeling van de beleidsdekkinggraad kan nadelig beïnvloed worden door voornoemde risico's. Om de risico's te beheersen en de ontwikkeling van de beleidsdekkinggraad te beïnvloeden heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot haar beschikking:

- Beleggingsbeleid
- Premiebeleid
- Toeslagbeleid

Er is sprake van een vaste premiesystematiek. Er geldt geen bijstortingsverplichting. De pensioenpremie wordt zodoende niet gezien als een sturingsmiddel.

Periodiek, maar minimaal eens in de drie jaar, zal aan de hand van een ALM-studie het beschreven beleid worden getoetst. Aan de hand van de uitkomsten zal onder meer worden beoordeeld of de risico's zich nog binnen aanvaardbare grenzen bevinden, de sturingsmiddelen nog voldoende kracht hebben en de ambitie van het fonds met betrekking tot het voorwaardelijke toeslagbeleid nog realiseerbaar is. Indien de uitkomsten van de ALM-studie daartoe aanleiding geven zal het beleid worden aangepast. In 2020 is een nieuwe ALM-studie uitgevoerd.

Een verdere concretisering van de beleidsuitgangspunten is gebaseerd op de in 2020 uitgevoerde ALM studie. In deze ALM studie is de samenhang tussen de beleidsuitgangspunten rondom de premie, toeslag en de te voeren beleggingsstrategie getoetst. Dit heeft op hoofdlijnen geleid tot het volgende beleid.

Beleidsdekkingsgraad (BDG)	Niveau (2020)	Voorwaardelijke Toeslagverlening actieven, pensioen-gerechtigden en slapers (CPI afgeleid)	Premie als percentage salarissom	Beleggingen
Grens voor volledige toeslagverlening	$BDG \geq 122,5\%$	Volledige toeslagverlening, inclusief herstel van kortingen cumulatief tot vijf jaar terug, daarna inhaaltoeslag. Inhaaltoeslag gelijk aan 1/5e deel van surplus. Inhaaltoeslag cumulatief tot 5 jaar terug.	Totale vaste premie van 23% van de salarissom	Beleggingsplan 2020: Matchingportefeuille 50% Returnportefeuille 50% Renteafdekking 57% marktrente (68% UFR) Valuta afdekking: USD voor 75%, GBP en YEN voor 100%
Boven de toeslag-drempel, maar onder de grens voor volledige toeslagverlening	$BDG \geq 110\%$ $BDG < 122,5\%$	Gedeeltelijke toeslag (voor zover ook in de toekomst te realiseren)		
Boven de ondergrens maar onder de toeslag- drempel	$BDG \geq 104,2\%$ $BDG < 110\%$			
Onder de ondergrens	$BDG < 104,2\%$	Geen toeslag Herstelplan tot Vereist Vermogen van maximaal 10 jaar (kortingen tijdsevenredig)		

Er wordt opgemerkt dat onder het nieuwe Financiële Toetsingskader (NFTK) het toeslagbeleid en het verlenen van mogelijke inhaaltoeslagen met name ingekaderd wordt door de hoogte van de beleidsdekkingsgraad en de strategisch vereiste dekkingsgraad. Bovenstaand overzicht biedt duidelijke richtlijnen.

Verslag van de visitatiecommissie

Samenvatting Bevindingen Visitatie 2020

Inleiding

Het bestuur van de Stichting Pensioenfonds Forbo (hierna: Fonds) heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie (hierna: VC), na advies van het Verantwoordingsorgaan (hierna: VO) van het Fonds, de opdracht gegeven tot de uitvoering van een visitatie in 2021 bij het Fonds.

De VC heeft tot (wettelijke) taak toezicht te houden op (de totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds. Binnen dit kader vormt de VC zich een beeld van de wijze waarop het Fonds de Code Pensioenfonds naleeft. De VC is ten minste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het VO en de werkgever, en in het jaarverslag.

Het intern toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

VCHolland heeft voor de uitvoering van visitaties een werkwijze ontwikkeld die uiteindelijk uitmondt in een rapportage over de bevindingen en het oordeel van de VC. De visitatie strekte zich uit tot de op 24 maart 2021 beschikbare informatie over het kalenderjaar 2020.

Oordeel/Bevindingen

Samenvattend oordeel:

De VC is van oordeel dat het beleid van het bestuur voldoende evenwichtig is en op een zorgvuldige manier tot stand is gekomen en uitgevoerd. De VC is positief over de algemene gang van zaken in het Fonds, de wijze waarop belangen zijn afgewogen en de risicobeheersing.

Samenvattend oordeel Code Pensioenfonds

De Code Pensioenfonds is ingedeeld in acht hoofdthema's. In de hierna opgenomen tabel wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze deze hoofdthema's zich verhouden tot de onderwerpen waarop de VC haar toezicht heeft gericht.

De VC heeft kennisgenomen van de eigen beoordeling van het Fonds met betrekking tot de naleving van de Code. Deze is naar het oordeel van de VC voldoende. De rapportage en uitleg van de uitzonderingen en de onderwerpen waarover het Fonds wettelijk of volgens de Code is gehouden te rapporteren, is naar het oordeel van de VC toereikend en voldoende gemotiveerd. De VC merkt op dat beoordeling of goedkeuring van het jaarverslag 2020 niet tot haar mandaat heeft behoord.

De gerapporteerde uitzonderingen zien op de hoofdthema's Zorgvuldig benoemen (norm 33) en de belangrijkste aanbevelingen van de VC zien op het hoofdthema Transparantie bevorderen. Naar het oordeel van de VC zijn de gerapporteerde uitzonderingen en de onderstaand gerapporteerde bevindingen niet van zodanige aard dat hiermee in materiële zin inbreuk wordt gemaakt op het naleven van genoemde hoofdthema's.

	Functioneren VC	Algemeen, opvolging aanbevelingen	Governance	Geschiktheid	Beleggingen	Risico's	Communicatie
Vertrouwen waarmaken		2, 5	1, 3, 4, 5, 9		6, 7	8	
Verantwoordelijkheid nemen			10, 11, 12, 13, 14			12	
Integer handelen		22	15, 16, 17, 18, 19, 20, 21				
Kwaliteit nastreven	28		23, 24, 25	26, 27, 28, 29, 30			
Zorgvuldig benoemen			34, 39, 40	31, 32, 33, 35, 36, 37, 38			
Gepast belonen			41, 42, 43, 44, 45				
Toezicht houden en inspraak waarborgen	46, 48	47, 50	51, 52, 53, 54, 55, 56, 57				
Transparantie bevorderen		58, 59, 61, 62, 64	65		62		60, 61, 63

a. Follow up bevindingen en aanbevelingen

Binnen het Fonds is sprake van een gedegen proces met betrekking tot de afhandeling van de eerdere aanbevelingen. Er is een voldoende motivatie met betrekking tot de aanbevelingen die naar de mening van het bestuur (nog) niet (volledig) opgevolgd zijn. De documentatie met betrekking tot de afhandeling is toereikend.

b. Algemene gang van zaken

De VC is positief over de algemene gang van zaken binnen het Fonds. De ontwikkelingen in de wet- en regelgeving worden goed gevolgd en waar nodig worden bij belangrijke ontwikkelingen speciale themabijeenkomsten belegd. De implementatie van IORP II is in 2020 verder ter hand genomen en afgerond. Eind 2020 is er een dekkingstekort en een reservetekort. Het Fonds heeft daarvoor een herstelplan ingediend bij DNB. Naar verwachting van het bestuur is ondanks de lage rente, herstel binnen de wettelijke termijn nog mogelijk maar sterk afhankelijk van de economische ontwikkelingen. Het bestuur heeft via scenario-analyses inzicht in de mogelijke ontwikkelingen.

De resultaten van de in 2020 opnieuw uitgevoerde aanvangshaalbaarheidstoets vallen binnen de vastgestelde criteria.

Naar aanleiding van de resultaten van het in 2019 gehouden onderzoek naar alternatieve uitvoeringsmodellen heeft het bestuur in 2020 de maatregelen genomen om de interne governancestructuur te versterken.

Het Fonds bereidt zich nu voor op de implementatie van het nieuwe pensioenstelsel. Dat zal in een projectmatige sfeer worden aangepakt met alle betrokken belanghebbenden.

c. Governance

Binnen het Fonds is sprake van een adequate governance structuur. De aanpassingen in verband met IORP II zijn op een goede wijze ingevuld. De bestaande commissiestructuur draagt zorg voor een (inhoudelijk) goede advisering en monitoring. De wijze van rapportering zowel van de externe dienstverleners als intern zijn van een toereikend niveau voor de eigen oordeelsvorming.

Het bestuur neemt de evenwichtige belangenafweging in haar besluitvorming duidelijk mee.

Het Fonds heeft voldoende maatregelen genomen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Met betrekking tot het uitbestedingsbeleid is sprake van een bestendige gedragslijn die voldoet aan de (wettelijke) normen. Er is ook sprake van een periodieke evaluatie. De documentatie van het Fonds is op orde.

De relatie met het VO is goed. Het bestuur zorgt daarbij voor een adequate informatieverschaffing en vraagt tijdig, waar nodig, een advies aan. De opstelling van het VO getuigt van een positief-kritische opstelling. De VC doet op enkele punten nog een aantal niet-materiële aanbevelingen.

d. Geschiktheid

De geschiktheid van de leden van de Fondsorganen is van een goed niveau. Het Fonds beschikt over een geschiktheidsplan inclusief een opleidingsplan dat periodiek wordt bijgesteld naar aanleiding van de externe en interne ontwikkelingen. De bestaande deskundigheden worden via de deskundigheidsmatrix regelmatig getoetst aan de vereisten. Bij belangrijke onderwerpen worden regelmatig in het kader van een permanente educatie speciale themabijeenkomsten georganiseerd waar nodig met externe ondersteuning. Het VO wordt hierbij betrokken. Het bestuur heeft een aantal maatregelen genomen om binnen het beperkte tijdsbeslag beter toegerust te zijn op de vele ontwikkelingen op pensioengebied. De VC heeft kunnen vaststellen dat het deskundigheidsniveau van het VO van een goed niveau is. Het bestuur voert ook jaarlijks een zelfevaluatie uit met externe ondersteuning.

e. Beleggingen

Het beleggingsbeleid kan goed worden uitgelegd vanuit missie, visie en strategie, en de risicohouding. De beleggingsadviescommissie speelt een actieve rol bij het bewaken van beleggingsresultaten en risico's, en het adviseren van het bestuur. Er is voldoende deskundigheid binnen het bestuur. Het Fonds stelt zich vanuit zijn eigen verantwoordelijkheden kritisch op jegens de externe (fiduciaire) vermogens-beheerder en realiseert voldoende verdieping, onder meer door on-site visits.

Het beleggingsproces is toereikend in de ABTN beschreven. De VC doet nog een aantal aanbevelingen ten aanzien van het MVB-beleid.

f. Risico's

Het Fonds beschikt in algemene zin over een goed toegerust en gedocumenteerd Integraal Risico Management (IRM). IRM is ook een herkenbaar onderdeel van de bestuurscyclus. De periodieke rapportages maken het voor het bestuur mogelijk om in control te zijn met betrekking tot de beheersing van de financiële en niet-financiële risico's. De compliance functie wordt breed ingevuld. De taken en verantwoordelijkheden van de Sleutelfunctiehouders zijn op een goede wijze in het IRM geïncorporeerd. Het bestuur is alert op het ontstaan van en/of ontwikkelingen in nieuwe/bestaande risico's. De beheersingsmaatregelen met betrekking tot de uitbestedingsrisico's zijn afdoende. Dat geldt ook voor de integriteits- en IT-risico's.

g. Communicatie

Het Fonds hanteert een actief communicatiebeleid in brede zin met een uitgebreide inzet van communicatiemiddelen. Ter invulling van het communicatiebeleid is een communicatiecommissie actief die zorgt voor een gestructureerde aanpak. In het communicatiebeleid wordt het vergroten van het pensioenbewustzijn duidelijk meegenomen. De VC vraagt nog aandacht voor het gebruikte taalniveau. De VC heeft kunnen vaststellen dat het Fonds kritisch is met betrekking tot de resultaten van het gevoerde communicatiebeleid en waar nodig aanpassingen pleegt mede op basis van de mening van de deelnemers. De individuele informatieversterving voldoet aan de wettelijke regels. De website van het Fonds is actueel, breed opgezet en toegankelijk. Meer specifiek heeft het Fonds voldoende gecommuniceerd over de actuele onderwerpen binnen het Fonds zelf.

De visitatiecommissie

Patricia Huisman

Frank Rijksen

John Ruben

Reactie van het bestuur

De jaarlijkse visitatie is voor het tweede jaar uitgevoerd door de Visitatiecommissie (hierna VC) van VCHolland. Het bestuur heeft het rapport van de VC tijdens een online bijeenkomst met de VC en het verantwoordingsorgaan besproken. De bevindingen van de VC zijn besproken en toegelicht. In deze bespreking heeft het bestuur vastgesteld dat de VC aan de hand van de acht thema's van de Code heeft gerapporteerd. Hiermee stelt het bestuur dat aan Norm 47 van de Code is voldaan. Het Verantwoordingsorgaan had geen aanvullende opmerkingen. Het bestuur dankt de VC voor de positieve beoordeling en reageert graag op de belangrijkste aanbevelingen.

Overall richten de aanbevelingen zich voornamelijk op vastlegging en zichtbaar maken van consultatie van het VO of Sleutelfunctiehouders, alsmede de onderliggende overwegingen of discussie bij beleidsbeslissingen. Het bestuur zal in 2021 hier dan ook extra aandacht besteden. Daarnaast zal het back-up plan bij onverhoopt wegvallen van bestuursleden, dat weliswaar aanwezig is, in de beleidsstukken opgenomen worden.

Naast de reguliere visitatie over 2020 is, in lijn met het beleid van SPF, ook het functioneren van de voorzitter door de VC beoordeeld. In dit gesprek is nog eens bevestigd dat, naar de mening van de VC, de voorzitter op een goede manier zijn voorzittersrol invult. De VC benoemt hierbij dat hij iedereen de mogelijkheid geeft om zijn of haar mening te geven. Voor de visitatie over 2021 is een nieuwe aanpak voor deze evaluatie van de voorzitter besproken met het bestuur, waarbij door de VC vóór de beoordeling van de voorzitter met een aantal bestuursleden zal worden gesproken.

Het bestuur dankt de VC voor de gedegen rapportage over het afgelopen jaar en de zeer positieve feedback die wij hebben ontvangen. De aanbevelingen zullen worden behandeld en zoveel als mogelijk opgevolgd. Medio 2021 zal de voortgang van de opvolging van de aanbevelingen met de voorzitter van de VC worden geëvalueerd. Wanneer opvolging niet (geheel) mogelijk is, zal het bestuur motiveren waarom er is afgeweken van de aanbeveling.

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Algemeen

Het VO bestaat ultimo 2020 uit de volgende leden:

- D. Breeuwer (Voorzitter) namens actieven Eurocol
- P. de Boer (Secretaris) namens de werkgever
- M. Ellens namens pensioengerechtigden Assendelft
- E. van der Weide namens actieven Coevorden
- L. van den Ing namens actieven Assendelft
- K. Hoogland aspirant lid

Helaas hebben mevrouw A. Pijnacker en de heer B. Venema om verschillende redenen medio 2020 hun lidmaatschap beëindigd. Mevrouw Pijnacker vertegenwoordigde de gepensioneerden van Forbo Eurocol en was tevens secretaris van het VO. De heer Venema vertegenwoordigde de gepensioneerden van Forbo Novilon. De heer de Boer heeft de functie van secretaris op zich genomen.

Daarmee heeft het VO 2 vacatures; een vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden Eurocol en een vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden Forbo Novilon. Voor één deze vacatures is in 2020 mevrouw K. Hoogland benaderd. Zij heeft in 2020 een aantal vergaderingen bijgewoond. Met de komst van mevrouw Hoogland worden alle groepen vertegenwoordigd in het VO; een dame en een jongere (<40) zoals gesteld in de Code Pensioenfondsen. De aspirant kandidaat uit de groep gepensioneerden namens Eurocol die in 2019 interesse toonde voor het VO heeft helaas in de loop van 2020 te kennen gegeven een lidmaatschap van het VO niet te ambiëren.

Het VO streeft naar een evenwichtige samenstelling van 7 vaste leden die ieder een doelgroep vertegenwoordigen plus maximaal 3 aspirant-leden om de continuïteit van het VO en eventuele doorstroming naar het Bestuur te waarborgen.

In 2020 heeft de heer L. van den Ing zijn opleiding Geschiktheidsniveau A succesvol afgerond en is lid van het VO geworden.

Het VO heeft in 2020 5x digitaal via Teams vergaderd incl. 2 gezamenlijke vergaderingen met het bestuur.

Bijzonderheden 2020

Door de Covid 19 pandemie had fysiek bijeenkomen niet de voorkeur. 3 Webinars van de pensioenfederatie voor verantwoordingsorganen zijn door een aantal VO leden gevolgd, alsmede tezamen met het SPF bestuur 1 kennissessie EMD georganiseerd door MN Services. Het aanbod aan kennissessies waar het VO bij kon aansluiten was beperkt in 2020. Dit is besproken met het bestuur en wordt in 2021 opgepakt.

Zaken waar het Bestuur de VO om inbreng heeft gevraagd:

- Voordracht de heer P. de Boer voor een bestuursfunctie

Adviezen die het VO heeft uitgebracht aan het SPF Bestuur:

- Advies Premievaststelling 2020 periode na april
- Advies SPF Jaarrekening 2019
- Advies verslag Adviserend Actuaris over 2019
- Advies verslag Certificerend Actuaris over 2019
- Advies verslag Accountant over 2019
- Advies wijziging statuten

De premie vaststelling is gesplitst in een periode tot 1 april en vanaf 1 april 2020. Tot stand komen van een nieuwe premieafpraak is een langdurig proces gebleken. Het VO heeft dit proces als onderdeel van de CAO onderhandelingen zo goed mogelijk gevolgd en ook rechtstreeks bij de werkgever haar zorg geuit over het proces, met name of de juiste partijen hierbij betrokken waren. Eurocol neemt namelijk niet deel in de CAO onderhandelingen. Uiteindelijk is de premie afspraak separaat van de CAO onderhandeling over andere salarisverhoging voortgezet.

In 2020 zijn de statuten aangepast naar de verkleinde samenstelling van het bestuur.

Tijdens de VO vergaderingen is in 2020 een aantal maal een bestuurslid uitgenodigd om een specifiek onderwerp toe te lichten. In 2020 betrof dit onder andere de onderwerpen Uitkomst haalbaarheidstoets, Toekomststudie, Status bestuur. Dit bevalt het VO goed en zal in 2021 zeker worden voortgezet. In 2020 zijn tevens voor zover dat mogelijk was maandelijks update gesprekken gevoerd met afvaardigingen vanuit VO en bestuur SPF. Dit is in 2019 geïnitieerd en zal worden gecontinueerd.

Bevindingen en Conclusies

Het VO oordeelt positief over het handelen van het Bestuur SPF, het door hen uitgevoerde beleid, en de gemaakte keuzes voor de korte termijn. De belangen van actieven, inactieven en pensioengerechtigden zijn op evenwichtige wijze behartigd. Het bestuur heeft pro actief gehandeld binnen haar mogelijkheden in het (CAO) proces om tot een nieuwe premieafpraak te komen.

De bezetting van het bestuur en hun beschikbare tijd is ook in 2020 een aandachtspunt gebleven. Er zijn diverse wisselingen geweest in de bezetting het bestuur. Het plan om met minder bestuursleden verder te gaan is uitgewerkt en geïmplementeerd. Alle sleutelfunctiehouders zijn benoemd en ook het intern toezicht wordt door de heer E.P. Beukema uitgevoerd.

De beleidsdekkingsgraad is gedaald ten opzichte van ultimo 2019. Het vermogen is wel goed gegroeid in 2020.

Assendelft, april 2021.

Het Verantwoordingsorgaan.

Reactie van het bestuur

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan (VO) voor haar positieve verslag over 2020. De functie van het VO als sparringpartner voor het bestuur wordt blijvend gewaardeerd en heeft bijgedragen aan een, onder voorbehoud van instemming van DNB, succesvolle doorstroming van een ervaren VO-lid naar het bestuur. De zorg met betrekking tot de bezetting en beschikbare tijd van het bestuur werd door het bestuur gedeeld en is middels de veranderde inrichting sterk verbeterd.

Het jaar 2021 zal voornamelijk in het teken staan van het nieuwe pensioencontract en de weg daarnaartoe. Hierbij zal ook weer zeker om inbreng en monitoring van het VO gevraagd worden.

Het bestuur waardeert de constructieve samenwerking met het VO.

Verslag van de Compliance officer

Inleiding

Door het bestuur van Stichting Pensioenfonds Forbo is een Compliance Officer buiten de kring van het Bestuur van het Pensioenfonds aangesteld. De Compliance Officer is belast met het toezicht op de naleving van de op grond van de gedragscode en het integriteitsbeleid geldende bepalingen. De volledige taken en bevoegdheden van de Compliance Officer zijn opgenomen in het document 'Taken en bevoegdheden Compliance Officer' (ABTN, bijlage H).

Het Pensioenfonds kent een beleid ten aanzien van integriteit en belangenverstrengeling. Doel van het integriteitsbeleid is dat verbonden personen (bestuur en verantwoordingsorgaan) zich onder alle omstandigheden gedragen volgens maatschappelijk geaccepteerde normen en waarden in het algemeen en de specifieke normen en waarden die gelden voor het Pensioenfonds in het bijzonder alsmede volgens de toepasselijke wet- en regelgeving. Dit beleid alsmede gedragscode, incidentenbeleid en klokkenluidersregeling zijn vastgelegd in paragraaf 3.5 van ABTN en de bijbehorende bijlagen:

- Gedragscode (ABTN, bijlage C)
- Klokkenluidersregeling (ABTN, bijlage D)
- Incidentenbeleid (ABTN, bijlage E)

Rapportage 2020

Het Bestuur heeft mij uitgenodigd voor de gezamenlijke vergadering van het Bestuur en het Verantwoordingsorgaan voor het bespreken van de jaarstukken over 2019 op 27 mei 2020.

Gedurende 2020 ben ik enkele malen benaderd betreffende zaken waarbij wellicht de schijn van belangenverstrengeling zou kunnen optreden. Deze zijn conform de richtlijnen beoordeeld en terugkoppeling is gegeven dat in geen van de gevallen er sprake was van belangenverstrengeling.

Er zijn enkele meldingen gemaakt van nevenfuncties. Er zijn geen meldingen gemaakt van eventuele zakelijke of privé belangen dan wel privé beleggingstransacties. Er zijn geen zaken naar voren gekomen die de integriteit van de leden van het Bestuur, of het integer handelen van het Pensioenfonds negatief beïnvloeden.

De Compliance Officer maakt onderdeel uit van de Risicocommissie. Daarnaast heb ik in 2020 een bijdrage geleverd aan de Eigen Risicobeoordeling. Zoals in voorgaande jaren hebben alle Verbonden Personen een verklaring ondertekend waarin zij verklaren de gedragscode van het Pensioenfonds in het afgelopen jaar te hebben nageleefd en alle verplichtingen uit hoofde van de gedragscode te zijn nagekomen.

Er zijn incidenten gemeld, dit betroffen incidenten binnen de organisaties van partijen aan wie door SPF werkzaamheden zijn uitbesteed. Een viertal incidenten omvatte een datalek waarvan er één is gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Er zijn door mij geen zaken geconstateerd die duiden op niet-naleving van wet- en regelgeving (bv. AVG, Sanctiewet, etc.). De incidenten zijn door het bestuur opgevolgd en hadden niet te maken met integriteit en belangenverstrengeling. De Compliance Officer registreert incidenten in het Incidentenregister.

Er zijn door mij geen zaken geconstateerd die zouden kunnen wijzen op belangenverstrengeling of een ander integriteitsrisico. Conclusie van de Compliance Officer is dan ook dat in het afgelopen jaar 2020 er geen conflicten met de Gedragscode en het Integriteitsbeleid zijn geconstateerd.

Dit verslag over 2020 is door mij op 17 maart 2021 met de Voorzitter van het Bestuur, Fred Heil, besproken.

17 maart 2021,

Wendy Rijkhoff-Jonker,
Compliance Officer Stichting Pensioenfonds Forbo

Reactie van het bestuur

Het verslag van de Compliance Officer is in de bestuursvergadering toegelicht aan het gehele bestuur.

Het bestuur is van mening dat in 2020 de compliance functie in de persoon van Wendy Rijkhoff constructief is vormgegeven. De Compliance Officer is sterk betrokken bij het fonds en maakt ook deel uit van de risicocommissie. Op deze wijze worden risico's, waaronder compliance- en integriteitsrisico's, op een zo breed mogelijk vlak gemonitord.

De enkele, zich in 2020 voorgedane incidenten, betroffen geen integriteitsissues en zijn kundig beoordeeld en waar nodig opgevolgd, gemitigeerd en gemonitord. Daarnaast is de compliance officer geïnformeerd over mogelijke potentiële belangenverstrengeling en om advies gevraagd. Hierbij werd geen conflict met de gedragscode en/of het integriteitsbeleid geconstateerd.

Het bestuur herkent de reactie en rapportage van de Compliance Officer en dankt haar voor de inzet en het meedenken.

Vooruitblik 2021

Na het buitengewone Corona jaar 2020 kijkt de hele wereld in 2021 uit naar het einde van de pandemie en het daaropvolgende verwachte economische herstel. 2021 is alvast gestart met een iets oplopende rente, beursherstel en daardoor oplopende dekkingsgraden van de pensioenfondsen.

Nieuw Pensioen Akkoord

In 2021 richten we het vizier op het Nieuwe Pensioen Akkoord. De wetgeving daarvoor wordt naar verwachting dit jaar afgerond en Sociale Partners moeten met elkaar gaan afspreken hoe de pensioenregeling er vanaf 2026 uit zal gaan zien en door wie die zal worden uitgevoerd. Het wordt een complex project waarbij we alle pensioenelementen opnieuw moeten definiëren. De jaren tot 2026 zullen in het teken staan van de transitie naar de nieuwe pensioenregeling, waarbij de nodige nieuwe afspraken gemaakt gaan worden. Communicatie naar onze deelnemers over dit complexe veranderingsproces is een van de allerbelangrijkste zaken.

UFR

Sinds 30 september 2012 wordt de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur bepaald met behulp van de Ultimate Forward Rate (UFR). Deze werd in eerste instantie gebaseerd op de door verzekeraars gehanteerde UFR van 4,2%, echter sinds juli 2015 op het (voortschrijdend) 120-maands gemiddelde van de 20-jaars forward rate. Naar aanleiding van het advies van de Commissie Parameters op 12 juni 2019, wordt deze methode aangepast. De belangrijkste wijziging is dat bij de toegroei naar de UFR meer gewicht wordt gegeven aan de marktrente. Daarnaast vindt toegroei naar de UFR vanaf een later moment plaats, namelijk pas vanaf looptijd 30 in plaats van vanaf looptijd 20. DNB heeft aangekondigd om de toegroei naar de nieuwe gewichten geleidelijk te implementeren vanaf 1 januari 2021. Deze toegroei wordt in vier gelijke stappen doorgevoerd. Het effect op de dekkingsgraden zal dus de komende jaren geleidelijk optreden.

Ondertussen gaat het pensioenfonds onverminderd door met het streven naar een maximaal beleggingsrendement met inachtneming van ons risicoprofiel. We werken toe naar een gezondere financiële positie zodat we weer zicht kunnen krijgen op (gedeeltelijke) indexatie van de pensioenen.

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Assendelft d.d. 31 mei 2021

F.A. Heil
Voorzitter

D. Manné
Secretaris

G.J.F. Mol/ (P. de Boer -aspirant-lid)
Penningmeester

U. Hofman
Lid

A.D. Keetlaer
Vicevoorzitter

W. Smit
Lid

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2020	2019
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Onroerende zaken	25.960	24.212
Zakelijke waarden	155.109	129.183
Vastrentende waarden	354.651	314.783
Derivaten	63.112	35.726
	598.832	503.904
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [2]	92	91
Vorderingen en overlopende activa [3]	3.173	3.156
Liquide middelen [4]	12.178	23.262
Totaal activa	614.275	530.413

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2020	2019
Stichtingskapitaal en reserves [5]	28.801	27.633
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	520.485	462.548
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [7]	92	91
	520.577	462.639
Kortlopende schulden en overlopende passiva [8]	64.897	40.141
Totaal passiva	614.275	530.413

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2020	2019
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [9]		
Directe beleggingsopbrengsten	8.144	8.205
Indirecte beleggingsopbrengsten	48.058	75.349
Kosten van vermogensbeheer	-518	-512
	55.684	83.042
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [10]	13.300	10.874
Saldo van overdrachten van rechten [11]	-24	213
Pensioenuitkeringen [12]	-8.108	-7.918
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [13]		
Benodigde interest	1.498	917
Opbouw	-13.546	-11.158
Correctie beginstand	23	-1
Overlevingskansen	614	40
Vrijval excassokosten	184	174
Uitkeringen	7.966	7.546
Waardeoverdrachten	86	-236
Afkoop	29	4
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	-171	-66
Wijziging marktrente	-67.356	-68.516
Conversie	-4	0
Prognosetafel en ervaringssterfte	13.469	0
Mutatie ANW Hiaat	86	-2
Overige correcties	-815	-113
	-57.937	-71.411
Herverzekering [14]	367	4

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2020	2019
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [15]	-683	-720
Overige baten en lasten [16]	4	7
Saldo van baten en lasten	2.603	14.091
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	4.039	14.091
Bestemmingsreserve	-1.436	0
	2.603	14.091

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2020	2019
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	11.678	10.867
Uitkeringen uit herverzekering	864	168
Overgenomen pensioenverplichtingen	94	458
Overige	6	114
	12.642	11.607
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-8.113	-7.918
Overgedragen pensioenverplichtingen	-118	-245
Premies herverzekering	-238	-290
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-717	-719
	-9.186	-9.172
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	8.175	8.436
Verkopen en aflossingen beleggingen	260.197	289.701
	268.372	298.137
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-282.394	-292.683
Kosten van vermogensbeheer	-518	-512
	-282.912	-293.195
Mutatie beschikbare liquiditeiten	-11.084	7.377
Saldo liquide middelen per 1 januari	23.262	15.885
Saldo liquide middelen per 31 december	12.178	23.262

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Pensioenfonds Forbo heeft bij de samenstelling van dit jaarverslag de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en BW2 Titel 9 toegepast.

Alle activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. Indien noodzakelijk voor vergelijkingsdoeleinden is de rubricering van de vergelijkende cijfers aangepast. Dit heeft echter geen invloed op het vermogen en/of resultaat.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt, schattingen maakt en veronderstellingen doet die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Opname en verwijdering van een actief en/of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economische potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen.

Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum.

Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

Waardering Beleggingen

Vastgoedbeleggingen

Onder vastgoedbeleggingen zijn participaties in beursgenoteerde vastgoedmaatschappijen of niet beursgenoteerde vastgoedbeleggingsinstellingen opgenomen. Participaties in beursgenoteerde vastgoedmaatschappijen worden gewaardeerd tegen reële waarde, gebaseerd op de beurskoers per balansdatum.

Participaties in niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum, waarbij de onderliggende vastgoedbeleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde die in de meeste gevallen is ontleend op basis van onafhankelijke taxatie, en in enkele gevallen aangevuld met schattingen van het management van het vastgoedfonds. Bij niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden periodieke analyses van resultaten uitgevoerd, evenals analyse van de gecontroleerde jaarrekeningen van de indirecte vastgoedbeleggingen, en vergelijking met de waardenopgaven van de fondsmanagers. Niet in alle gevallen zijn gecontroleerde jaarrekeningen beschikbaar voor vaststelling van de jaarrekening.

Aandelen

Ter beurze genoteerde aandelen zijn gewaardeerd tegen de slotkoers op balansdatum.

Niet aan een beurs genoteerde aandelenfondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van het fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de reële waarde.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde obligaties zijn gewaardeerd tegen de biedkoers op balansdatum inclusief de opgelopen interest ultimo jaar. Niet aan een beurs genoteerde fondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van het fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de reële waarde. Leningen zijn gewaardeerd tegen actuele waarde op basis van de contante waarde van toekomstige kasstromen.

De deposito's zijn gewaardeerd tegen reële waarde op de balansdatum.

Inzake bank loans wordt vanaf boekjaar 2018 de waardering bepaald op basis van het laatst beschikbare statement van de externe manager met daarbij opgeteld de stortingen en onttrekkingen tot en met balansdatum.

Derivaten

Derivaten zijn gewaardeerd tegen reële waarde. Dit is de waarde waarvoor het contract nu kan worden afgewikkeld. De waarde wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

De ultimo jaar bestaande rechten en verplichtingen worden per derivatencontract gesaldeerd. Positieve posities (na saldering) uit hoofde van derivaten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder derivaten. Negatieve posities (na saldering) uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder verplichtingen uit hoofde van de beleggingen. Onder deze laatste post zijn ook creditposities uit hoofde van credit support annexen (CSA) verantwoord.

De CSA-contracten hebben betrekking op derivatencontracten. De openstaande vorderingen en verplichtingen van de derivatencontracten worden maandelijks per tegenpartij gesaldeerd. Bij een saldo boven de contractueel vastgestelde grens wordt er onderpand gestort c.q. ontvangen van de tegenpartij.

Beleggingen voor risico deelnemers

Beleggingen voor rekening en risico deelnemers zijn middelen die aangehouden worden op rekeningen ten behoeve van deelnemers die zelf het beleggingsrisico dragen in het kader van de beschikbare premieregeling. De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor rekening van het pensioenfonds worden aangehouden. Eind 2017 zijn de beleggingen voor risico deelnemers overgedragen aan ABN Amro pensioenen en derhalve niet meer van toepassing voor Pensioenfonds Forbo.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Onder liquide middelen worden de banktegoeden opgenomen welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Algemene reserve

Het jaarlijkse resultaat volgens de rekening van baten en lasten wordt –indien van toepassing in het betreffende boekjaar– toegevoegd aan de algemene reserve.

Bestemmingsreserve

De bestemmingsreserve zal worden aangesproken ter compensatie van een zich mogelijk voordoende opbouwkorting wanneer de feitelijke premie onvoldoende is om de beoogde opbouw te financieren in enig jaar.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen is vastgesteld als de contante waarde van de tijdsevenredig opgebouwde pensioenaanspraken. Voor de arbeidsongeschikte deelnemers is de voorziening pensioenverplichtingen gebaseerd op de te bereiken aanspraken.

Schattingwijziging

Per 31 december 2020 is het fonds op de nieuwe overlevingstafel overgestapt. Het effect van deze wijziging op de voorziening pensioenverplichtingen is een daling van € 13.469 (ca. 3,1%).

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Sterfte

Prognosetafel AG2020. Deze tafel wordt toegepast rekening houdend met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van de Willis Towers Watson 2020 ervaringssterfte.

Rentevoet

Conform de rentetermijnstructuur van de nominale marktrente per 31 december 2020 zoals gepubliceerd door DNB.

Rentetoevoeging

Onder nFTK is de benodigde rente gelijk aan de 1 jaars rente. Op basis van de DNB rentetermijnstructuur primo 2020 is deze gelijk aan -0,324%.

Kosten

Ter dekking van de toekomstige kosten is een opslag van 2,3% opgenomen op de voorziening.

Gehuwdheid

Zolang nog geen pensioenuitkering is ingegaan, wordt voor de berekening van de voorziening voor partnerpensioen elke deelnemer verondersteld een partner te hebben (onbepaald partnerpensioen met partnerfrequentie van 100%). Voor pensioengerechtigden wordt alleen een voorziening voor partnerpensioen berekend, indien en zolang zij gehuwd zijn of een partner hebben (bepaald partnersysteem).

Leeftijdsverschil

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op drie jaar gesteld (man ouder dan vrouw).

Zieke deelnemers

Voor deelnemers die op de balansdatum ziek zijn, is rekening gehouden met de verwachte toekomstige schadelast.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Deze voorziening is op dezelfde grondslagen gebaseerd als de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds.

Resultaatbepaling

Algemeen

De resultaten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering van activa en passiva. Kosten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de valutakoers van die dag. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verwerkt in het resultaat.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan: rente, dividend en soortgelijke opbrengsten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen: gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen, aandelen vastgoedmaatschappijen, obligaties, leningen op schuldbekentenis, valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten vermogensbeheer

Onder de kosten vermogensbeheer worden de administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen.

Transactiekosten

De transactiekosten (brokerkosten en beursbelastingen) van de beleggingstransacties zijn verdisconteerd in de kostprijs c.q. de opbrengstwaarde van de beleggingen. De transactiekosten zijn betrouwbaar vast te stellen. Voor de berekening wordt gebruik gemaakt van een spread op basis van de gemiddelde spread van het afgelopen kwartaal.

Premiebijdragen van (werkgevers en werknemers)

Premies worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin de daarmee samenhangende pensioenrechten worden opgebouwd. Premiekortingen, extra premies en bijdrage aan de kosten worden verwerkt in de periode waarin aan de voorwaarden volgens de uitvoeringsovereenkomst wordt voldaan.

Saldo van overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend conform het pensioenreglement en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie technische voorziening pensioenverplichting voor risico pensioenfonds en deelnemer

Deze mutaties zijn toegelicht bij de betreffende post in de toelichting op de staat van baten en lasten.

Herverzekeringen

De post herverzekeringen betreft het saldo van premies betaald aan de herverzekeraar en uitkeringen ontvangen uit hoofde van het herverzekeringscontract aan het fonds. De premies en uitkeringen worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

Onttrekkingen beleggingen voor risico deelnemers

Deze mutaties zijn toegelicht bij de betreffende post in de toelichting op de staat van baten en lasten. Het betreft de onttrekking uit de beleggingen voor risico deelnemer in verband met toekenning van rechten.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

Kostenresultaat

Het kostenresultaat betreft het verschil tussen kostenopslagen in de premie, de vrijgevallen excassokosten en de daadwerkelijke kosten van Pensioenfonds Forbo.

Beleggingsresultaat

Het beleggingsresultaat is het verschil tussen de som van de directe en indirecte beleggingsopbrengsten en de aangroei van de voorziening pensioenverplichtingen.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2019	Aankopen/ Verstrekk- ingen	Verkopen aflossingen	Indirecte beleggings- opbrengsten	Stand ultimo 2020
Onroerende zaken					
Indirecte vastgoedbeleggingen	24.212	2.399	0	-651	25.960
	24.212	2.399	0	-651	25.960
Zakelijke waarden					
Beleggingsfondsen in aandelen	129.183	14.407	0	11.519	155.109
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	169.325	13.263	0	-771	181.817
Deposito's	6.950	81.034	-87.984	0	0
Leningen op schuldbekentenis	11.095	464	-82	-79	11.398
Obligaties	127.413	197.243	-167.405	4.185	161.436
	314.783	292.004	-255.471	3.335	354.651
Derivaten					
Valutatermijntransacties	-588	0	-4.793	6.810	1.429
Renteswaps	34.206	0	0	27.200	61.406
	33.618	0	-4.793	34.010	62.835
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	501.796	308.810	-260.264	48.213	598.555
Beleggingen (passiva zijde)					
Renteswaps	2.108				277
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds passiva zijde	2.108				277
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds activa zijde	503.904	308.810	-260.264	48.213	598.832

Methodiek bepaling marktwaarde

De beleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde. Niet voor alle beleggingsinstrumenten zijn frequente marktnoteringen beschikbaar. Dat levert een hoger risico op ten aanzien van de benadering van de waardering van een belegging. In onderstaande tabel is het totale belegd vermogen uitgesplitst naar vier niveaus van waardering. Dit betreft het belegd vermogen, inclusief de vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen en de liquide middelen.

Level 1 - Genoteerde marktprijzen:

Directe marktwaardering, beursnotering in een actieve markt.

Level 2 - Onafhankelijke taxaties:

Beschikbare taxaties van derden.

Level 3 - Netto contante waarde:

Afgeleide marktwaardering, geen directe beursnotering van andere uit de markt waarneembare data dan wel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet-actieve markt met niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Level 4 - Andere methode / intrinsieke waarde:

Modellen en technieken, marktwaardebepaling niet gebaseerd op markt dat maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

De investeringen in MN Fondsen en andere fondsen welke onderliggende beleggingen hebben in aandelen en vastrentende waarden zijn in de level verdeling opgenomen onder andere methode/ intrinsieke waarde. Uitgangspunt hierbij is dat de waardering niet door MN, maar door de onderliggende beleggingsfondsen zelf gebeurt.

Voor de waardering van de derivaten wordt gebruik gemaakt van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen die worden gevuld met marktconforme parameters.

De toekomstige kasstromen van de rentederivaten worden contant gemaakt tegen de EONIA curve. De verwachte kasstromen van de valutaderivaten worden contant gemaakt tegen de relevante yieldcurve van de betrokken valuta.

In onderstaande tabel is aangegeven op welke manier de marktwaarden zijn afgeleid.

Categorie	Genoteerde markt- prijzen	Onaf- hankelijke taxaties	Netto contante waarden	Andere methoden/ intrinsieke waarde	Stand ultimo 2020
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	25.960	25.960
Zakelijke waarden	0	0	0	155.109	155.109
Vastrentende waarden	161.436	0	11.398	181.817	354.651
Derivaten	0	0	62.835	0	62.835
Subtotaal belegd vermogen	161.436	0	74.233	362.886	598.555

Onderstaande tabel geeft de levelindeling van vorig verslagjaar weer.

Categorie	Genoteerde markt- prijzen	Onaf- hankelijke taxaties	Netto contante waarden	Andere methoden/ intrinsieke waarde	Stand ultimo 2019
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	24.212	24.212
Zakelijke waarden	0	0	0	129.183	129.183
Vastrentende waarden	127.413	0	18.045	169.325	314.783
Derivaten	0	0	33.618	0	33.618
Totaal belegd vermogen	127.413	0	51.663	322.720	501.796

	2020	2019
[2] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	91	117
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	1	-26
Stand per 31 december	92	91
Een klein deel van de totale pensioenverplichtingen van het fonds is herverzekerd bij ElipsLife. Dit betreft ingegane partnerpensioenen. Tegenover dit deel van de pensioenverplichting staat een gelijkwaardige geactiveerde vordering op de herverzekeraar.		
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	2.778	2.591
Vorderingen op verzekeringsmaatschappijen	0	259
Vorderingen u.h.v. uitkeringen	2	-3
Beleggingsdebiteuren	349	282
Lopende interest en nog te ontvangen dividend		
– Derivaten	47	29
– Banken	-3	-2
Subtotaal lopende interest en nog te ontvangen dividend	44	27
Totaal vorderingen en overlopende activa	3.173	3.156

De vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

[4] Liquide middelen

ING Bank N.V.
ASN Bank
Depotbanken

2020	2019
1.939	1.021
358	1.258
9.881	20.983
12.178	23.262

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.
Op de rekening van de ING Bank is een 'intraday' kredietfaciliteit afgegeven van € 800.000.

[5] Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal

0 0

Algemene reserve

Stand per 1 januari
Correctie beginbalans
Mutatie boekjaar
Saldobestemming boekjaar

22.780 8.689
1 0
-1.436 0
4.039 14.091

Stand per 31 december

25.384 22.780

Totaal eigen vermogen

25.384 22.780

Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt
Het vereist eigen vermogen bedraagt
De dekkingsgraad is
De beleidsdekkingsgraad is

21.739 104,2% 19.210 104,2%
85.049 116,3% 78.715 117,0%
104,9% 104,9%
98,6% 103,3%

Bestemmingsreserve

Stand per 1 januari
Onttrekking boekjaar

4.853 4.853
-1.436 0

Stand per 31 december

3.417 4.853

De dekkingsgraad is als volgt berekend: aanwezig vermogen gedeeld door de technische voorzieningen voor risico fonds. Hierbij bestaat het aanwezig vermogen uit de algemene reserves plus de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds. De technische voorzieningen bestaan uit de totale technische voorzieningen voor risico fonds plus het herverzekeringsdeel.

De berekening is als volgt:

$$(25.383 + 520.485 + 92) / (520.485 + 92) \times 100\% = 104,88\%$$

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de 12 voorafgaande maandeindedekkingsgraden.

Technische voorzieningen

[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

	2020	2019
Stand per 1 januari	462.548	391.137
Correctie beginstand	-23	1
Benodigde interest	-1.498	-917
Opbouw	13.546	11.158
Overlevingskansen	-614	-40
Vrijval excassokosten	-184	-174
Uitkeringen	-7.966	-7.546
Waardeoverdrachten	-86	236
Afkoop	-29	-4
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	171	66
Wijziging marktrente	67.356	68.516
Conversie	4	0
Prognosetafel en ervaringssterfte	-13.469	0
Mutatie ANW Hiaat	-86	2
Overige correcties	815	113

Stand per 31 december

520.485

462.548

[7] Overige voorzieningen

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Stand per 1 januari	91	117
Mutatie	1	-26

Stand per 31 december

92

91

Totaal technische voorziening voor risico pensioenfonds

520.577

462.639

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd:

– Actieve deelnemers	306.896	270.337
– Gewezen deelnemers	80.882	67.953
– Pensioengerechtigden	131.120	122.841
– Voorziening zieken	1.679	1.508

520.577

462.639

De technische voorziening voor risico pensioenfonds is langlopend van aard.

[8] Kortlopende schulden en overlopende passiva

	2020	2019
Credit support annex verplichtingen	62.850	36.280
Derivaten negatieve posities	277	2.108
Interest vastrentende waarden	1.281	1.232
Beleggingscrediteuren	75	74
Belastingen en sociale premies	168	226
Schulden inzake pensioenuitvoerings- en administratiekosten	106	140
Niet opgevraagde pensioenen	58	56
Vooruitontvangen inkoopsummen	82	25
	64.897	40.141

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Met vermogensbeheerder MN en pensioenbeheerder AZL zijn meerjarige contracten afgesloten. Het contract met MN is binnen 6 maanden opzegbaar door het pensioenfonds. De contractwaarde van het contract met MN over deze 6 maanden bedraagt € 465. Het contract met AZL is binnen 6 maanden opzegbaar door het pensioenfonds. De contractwaarde van het contract met AZL over deze 6 maanden bedraagt € 125.

Verbonden Partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen tussen het fonds en de sponsor, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders, met uitzondering van de externe bestuurder, nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

Gebeurtenissen na balansdatum

UFR

De technische voorzieningen in de jaarrekening zijn vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur van De Nederlandsche Bank per 31 december 2020 en de factoren zoals genoemd in de grondslagen bij de jaarrekening. Sinds 30 september 2012 wordt de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur bepaald met behulp van de Ultimate Forward Rate (UFR). Deze werd in eerste instantie gebaseerd op de door verzekeraars gehanteerde UFR van 4,2%, echter sinds juli 2015 op het (voortschrijdend) 120-maands gemiddelde van de 20-jaars forward rate. Naar aanleiding van het advies van de Commissie Parameters op 12 juni 2019, wordt deze methode aangepast. De belangrijkste wijziging is dat bij de toegroei naar de UFR meer gewicht wordt gegeven aan de marktrente. Daarnaast vindt toegroei naar de UFR vanaf een later moment plaats, pas vanaf looptijd 30 in plaats vanaf looptijd 20. DNB heeft aangekondigd om de toegroei naar de nieuwe gewichten geleidelijk te implementeren vanaf 1 januari 2021. Deze toegroei wordt in vier gelijke stappen doorgevoerd. Het effect op de dekkingsgraden zal dus de komende jaren geleidelijk optreden. Ondanks dat de nieuwe UFR-methode formeel gezien nog niet van kracht is per einde 2020, zijn de verwachte effecten van de stapsgewijze invoering van de nieuwe UFR-parameters opgenomen in de volgende tabel.

	Huidig	2021	Vanaf
	100%	75% UFR/	2024
	UFR	25% nUFR	100%
			nUFR
Dekkingsgraad	104,9	103,6%	99,3%

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

Gedurende het boekjaar 2020 zijn de volgende vergoedingen betaald.

	2020	2019
Bestuursvergoedingen ¹⁾	43	42
Vergoedingen Visitatiecommissie	13	5
Totaal	56	47

Personeel

Gedurende het boekjaar 2020 had Pensioenfonds Forbo geen personeelsleden in dienst.

[9] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds**Directe beleggingsopbrengsten**

Zakelijke waarden	907	716
Vastrentende waarden	4.890	5.246
Derivaten	2.353	2.274
Overige opbrengsten	-6	-31

Totaal directe beleggingsopbrengsten	8.144	8.205
---	--------------	--------------

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onroerende zaken	-651	5.413
Zakelijke waarden	11.519	28.746
Vastrentende waarden	3.335	18.000
Derivaten	34.010	23.325
Overige opbrengsten	-155	-135

Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	48.058	75.349
---	---------------	---------------

Kosten van vermogensbeheer

Beheerkosten	-445	-458
Overig	-23	-18

Subtotaal vermogensbeheerkosten ²⁾	-468	-476
--	-------------	-------------

1) Dit betreffen de vergoedingen aan de bestuurder namens de pensioengerechtigden. De overige bestuursleden ontvangen geen vergoeding.

2) Zie volgende pagina.

	2020	2019
Advieskosten vermogensbeheer	-50	-36
Totaal kosten vermogensbeheer	-518	-512
De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De kosten zijn, indien mogelijk, toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën (zie tabel hieronder). De transactiekosten zijn gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen. Voor de advieskosten vermogensbeheer ontvangt het fonds eveneens facturen.		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	55.684	83.042

Kosten vermogensbeheer

Beleggingscategorie	Beheer- vergoeding in jaar- rekening	Performance fee in jaar- rekening	Transactie- kosten in jaar- rekening	Overige kosten in jaar- rekening	Totaal
Vastgoed	0	0	0	0	0
Aandelen	0	0	0	0	0
Vastrentende waarden	212	0	0	0	212
Overige beleggingen	0	0	0	0	0
Fiduciar kosten	233	0	0	0	233
Kosten bewaarloon	0	0	0	23	23
Totaal	445	0	0	23	468

De kosten van de accountantscontrole worden vergoed door MN en zijn derhalve niet opgenomen in de beleggingskosten.

Een specificatie van de totale kosten vermogensbeheer is terug te vinden in het bestuursverslag.

83

Bij de bepaling van de aan het boekjaar toe te rekenen premie is rekening gehouden met verleende premiekortingen en/of toeslagen. In beide boekjaren is geen korting verstrekt.

[11] Saldo van overdrachten van rechten

Overgenomen pensioenverplichtingen
Overgedragen pensioenverplichtingen

	2020	2019
	94	458
	-118	-245
	-24	213
	2020	2019
[12] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-6.123	-5.320
Partnerpensioen	-1.810	-1.645
Wezenpensioen	-31	-30
Subtotaal	-7.964	-6.995
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-26	-4
Prepensioen	0	-159
Overige uitkeringen ¹⁾	-118	-760
Subtotaal	-144	-923
Totaal pensioenuitkeringen	-8.108	-7.918

1) Zijnde voornamelijk ANW-hiaat pensioen

[13] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

	2020	2019
Benodigde interest	1.498	917
Opbouw	-13.546	-11.158
Correctie beginstand	23	-1
Overlevingskansen	614	40
Vrijval excassokosten	184	174
Uitkeringen	7.966	7.546
Waardeoverdrachten	86	-236
Afkoop	29	4
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	-171	-66
Wijziging marktrente	-67.356	-68.516

Conversie	-4	0
Prognosetafel en ervaringssterfte	13.469	0
Mutatie ANW Hiaat	86	-2
Overige correcties	-815	-113

-57.937

-71.411

[14] Herverzekering

Premies herverzekering	-238	-267
Uitkeringen uit herverzekering	605	271

367

4

	2020	2019
[15] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Bestuur	-43	-42
Administratie	-336	-350
Accountant (controle jaarrekening)	-41	-42
Accountant (andere diensten)	0	0
Actuaris	-184	-217
Overige kosten	-79	-69
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-683	-720
[16] Overige baten en lasten	4	7
Saldo van baten en lasten	2.603	14.091

	2020	2019
Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten		
Correctie beginstand	23	-1
Beleggingen / marktrente	57.182	83.959
Wijzigingen rentetermijnstructuur	-67.356	-68.516
Premies	-2.249	-2.119
Waardeoverdrachten	62	-23
Kosten	0	0
Uitkeringen	2	-265
Overlevingskansen	1.908	1.487
Overgang nieuwe grondslagen	13.465	0
Andere oorzaken	-434	-431
	2.603	14.091

Resultaatbestemming

Resultaatverdeling

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2020 als volgt te verdelen:

	2020
	x € 1.000
Algemene reserve	4.039
Bestemmingsreserve	-1.436
	2.603

Risicoparagraaf

(in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. Conform de berekeningen van het vereist eigen vermogen in het Actuariel Rapport is de risicoparagraaf gebaseerd op basis van het doorkijkbeginsel (lookthrough-principe) en wordt er rekening gehouden met recente ontwikkelingen zoals het gebruik van de meest recente UFR en de aangepaste definitie van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad. Laatstgenoemde impliceert dat bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad vanaf het jaarwerk van 2015 rekening gehouden dient te worden met het totale vermogen en de totale technische voorziening. In de risicoparagraaf worden de afzonderlijke risico's van het vereist eigen vermogen gerelateerd aan de voorziening voor risico fonds. De impact van de aangepaste berekeningsmethodiek wordt afzonderlijk getoond. Onder het nieuwe FTK zijn de voorschriften voor de berekening van het vereist eigen vermogen aangescherpt en wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling. De impact van de afzonderlijke risico's wordt tevens getoond voor het feitelijk vereist eigen vermogen omdat de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling in het nieuwe FTK onder andere een belangrijke rol speelt bij de korte termijn risicohouding van het fonds.

Aansluiting beleggingen t.b.v. de risicoparagraaf:

Categorie	Stand ultimo 2020	Liquide middelen	Over- lopende posten en intrest	Stand risico paragraaf obv look through 2020
Onroerende zaken	25.960	0	0	25.960
Zakelijke waarden	155.109	0	0	155.109
Vastrentende waarden	354.651	0	-1.281	353.370
Overige beleggingen	62.835	9.881	-62.529 ¹⁾	10.187
Totaal	598.555	9.881	-63.810	544.626

1) De overlopende posten -62.529 m.b.t. de beleggingen bestaan uit:

[3] Beleggingsdebiteuren	349
[3] Lopende interest derivaten	47
[8] Credit support annex verplichtingen	-62.850
[8] Beleggingscrediteuren	-75

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Eind 2016 wordt geen rekening meer gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met bestuur, waarmerkend actuaris en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2020 van 116,3% en 2019 van 117,0%.

	2020		2019	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	2.299	0,4	7.832	1,7
Aandelen- en vastgoed risico (S2)	55.640	10,7	49.681	10,7
Valutarisico (S3)	19.179	3,7	21.918	4,7
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	36.276	7,0	30.763	6,6
Verzekeringstechnisch risico (S6)	16.100	3,1	14.325	3,1
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	1.362	0,3	1.473	0,3
Diversificatie-effect	-45.807	-8,9	-47.277	-10,1
Vereist eigen vermogen	85.049	16,3	78.715	17,0
Aanwezige dekkingsgraad (exclusief bestemmingsreserves)		104,9		104,9
Beleidsdekkingsgraad		98,6		103,3
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,2		104,2
Strategisch vereiste dekkingsgraad		116,3		117,0
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		117,4		117,5
Reële dekkingsgraad		80,5		82,9

De beleidsdekkingsgraad van Pensioenfonds Forbo is per 31 december 2020 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. In boekjaar 2020 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 98,6%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2019 van 103,3%, is de beleidsdekkingsgraad gedaald met 4,7%-punt.

Renterisico (S1)

Pensioenfonds Forbo kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen.

Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

De daling van de rentestanden die worden gehanteerd bij de berekeningen van de voorziening pensioenverplichtingen (eind 2020: 0,2% ten opzichte van eind 2019: 0,7%) leidt tot een stijging van de Voorziening pensioenverplichtingen (in 2020: € 67.356).

De beleggingen, gewaardeerd tegen marktwaarde, zijn in meer of mindere mate gerelateerd aan ontwikkelingen van de rentestanden. Door de periodieke afstemming van beide ontwikkelingen wordt de dekkingsgraad nauwgezet gemonitord. Deze rentegevoeligheid is één van de actoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie en de duratie van de portefeuilles. Door deze swaps wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief derivaten) 21,39 (2019: 19,16)

Duratie van de pensioenverplichtingen 21,6 (2019: 21,3)

Het pensioenfonds dekt strategisch 57% van het renterisico af op basis van de swapcurve. Onder het Financieel Toetsingskader dient te worden uitgegaan van de DNB-methodiek voor de berekening van het renterisico. Het renterisico wordt daarbij vastgesteld door middel van looptijdafhankelijke renteschokken die worden toegepast op de DNB-rentetermijnstructuur (inclusief UFR). Dit wijkt aldus af van hoe het Pensioenfonds de (strategische) afdekking in de praktijk vormgeeft.

Hoogte buffer

De buffer voor het renterisico moet een daling van de rentetermijnstructuur, de rente waarmee de verplichtingen contant worden gemaakt, kunnen opvangen. De benodigde buffer voor het renterisico bedraagt dientengevolge 2.299 (0,4%).

Aandelen- en vastgoed risico (S2)

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen en vastgoed in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2020		2019	
	€	%	€	%
Verdeling aandelen en vastgoed per categorie:				
Aandelenfonds Europa	45.257	25,0	41.260	26,9
Aandelenfonds Noord-Amerika	54.765	30,2	43.525	28,4
Aandelenfonds Verre Oosten	10.640	5,9	9.214	6,0
Aandelenfonds Emerging Markets	44.447	24,5	35.184	22,9
Vastgoedfonds Europa	25.960	14,3	24.212	15,8
	181.069	100,0	153.395	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het aandelen en vastgoedrisico wordt hiervan afgeleid en bedraagt € 55.640 (10,7%).

Valutarisico (S3)

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van SPF in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. SPF loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. SPF kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Afdekking van het valutarisico vindt plaats via derivatencontracten. De belangrijkste valutarisico's die SPF loopt zijn risico's m.b.t. de Amerikaanse dollar, Britse pond en de Japanse yen.

Euro
Amerikaanse dollar
Britse pound sterling
Japanse yen
Overige

31 december 2020		31 december 2020	
Voor derivaten	Valuta-derivaten	Na derivaten	Reële waarde
€	€	€	€
349.766	81.890	431.656	1.428
88.660	-59.211	29.449	0
18.130	-18.013	117	0
4.734	-4.666	68	0
83.336	0	83.336	0
544.626	0	544.626	1.428

Euro
Amerikaanse dollar
Britse pound sterling
Japanse yen
Overige

31 december 2019		31 december 2019	
Voor derivaten	Valuta-derivaten	Na derivaten	Reële waarde
€	€	€	€
330.566	39.163	369.729	-588
68.548	-23.840	44.708	0
18.594	-15.323	3.271	0
697	0	697	0
67.099	0	67.099	0
485.504	0	485.504	-588

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De vereiste buffer voor valutarisico bedraagt in totaal € 19.179 (3,7%).

Grondstoffenrisico (S4)

De omvang van de buffer voor het grondstoffenrisico moet dusdanig zijn dat een waardedaling van 35% kan worden opgevangen voor dat deel van de portefeuille dat in grondstoffen (commodities) is belegd. Aangezien het fonds geen beleggingen heeft in commodities, bedraagt de vereiste buffer voor het grondstoffenrisico 0.

Kredietrisico (S5)

Voornamelijk wordt belegd via fondsen die aan de hand van mandaten gemanaged worden. Een van de aspecten daarbij is het beheersen van kredietrisico's. Bij het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van

standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

De samenstelling van de vastrentende waarden (inclusief lopende interest) kan als volgt worden samengevat.

	2020				2019			
			Modified spread duration	Credit spread			Modified spread duration	Credit spread
	€	%	%	%	€	%	%	%
Langlopende Europese obligaties	98.770	28,0	14,3	-0,2	91.329	29,1	13,8	-0,2
Bedrijfsobligaties	88.828	25,1	5,3	0,5	83.716	26,7	5,2	0,5
Emerging Markets obligaties	45.465	12,9	7,5	4,2	42.095	13,4	6,8	3,2
Onderhandse leningen	10.536	3,0	6,1	2,7	10.212	3,3	6,9	2,4
Vastrentend-hoogrentend US obligaties	15.391	4,4	3,1	3,3	13.880	4,4	2,6	3,1
Vastrentend-hoogrentend EU obligaties	17.806	5,0	3,6	3,2	15.574	5,0	2,9	2,6
Bankleningen	14.325	4,1	4,0	4,0	14.059	4,5	4,2	4,1
Kortlopende staatsobligaties	62.249	17,6	0,4	-0,1	35.738	11,4	0,5	-0,2
Deposito's	0	0,0			6.948	2,2		
	353.370	100,0			313.551	100,0		

De creditspread is een maatstaf voor kredietrisico en geeft de opslag aan die de markt vraagt boven de risicovrije rente. Des te hoger deze opslag, des te hoger de markt het kredietrisico op een partij beoordeelt en des te hoger de vergoeding (de spread) is die de markt wil ontvangen voor het nemen van dit kredietrisico. De credit spread is bepaald ten opzichte van de relevante swapcurves in de desbetreffende valuta van de obligatie.

De durations en credit spreads van Europese staatsobligaties, langlopende obligaties en bedrijfsobligaties zijn specifiek bepaald voor deze beleggingsfondsen. Voor alle overige vastrentende waarden (overige beleggingsfondsen en discretionaire portefeuilles) zijn deze gegevens op basis van benchmarks vastgesteld.

De Langlopende Europese obligaties zijn uitgegeven door de landen Oostenrijk, Duitsland en Nederland en luiden in EUR.

De Emerging Markets obligaties zijn uitgegeven door landen in opkomende regio's zoals Latijns Amerika, Azië, Pacific en Afrika.

De Vastrentend-hoogrentende portefeuille bestaat uit hoogrentende obligaties uitgegeven door het bedrijfsleven. De hoogrentende obligaties hebben over het algemeen een lagere rating dan "Investment grade".

De bankleningen zijn, in tegenstelling tot bedrijfsobligaties, leningen aan bedrijven met duidelijke convenanten en/of onderpand. Vanwege het onderpand zijn bankleningen vergeleken met een 'gewone' obligatie van hetzelfde bedrijf minder risicovol aangezien bankleningen hoger in de kapitaalstructuur staan. Dit geeft bankleningen een betere uitgangspositie in het geval van faillissement of herstructurering ten opzichte van andere schuldeisers en met name aandeelhouders.

Deposito's en kortlopende staatsobligaties worden aangehouden om tijdelijke overtollige liquide middelen kortstondig uit te zetten.

Het kredietrisico wordt primair beperkt door te beleggen in bedrijven of staten met een hoge kredietwaardigheid.

De verdeling van de vastrentende waarden naar creditrating is als volgt:

	2020	2019
	%	%
AAA	30,0	18,4
AA	11,8	20,1
A	15,3	16,7
BBB	21,0	21,1
Lager dan BBB	17,9	18,7
Geen rating	4,0	5,0
	100,0	100,0

De looptijd van de vastrentende waarden is als volgt:

	2020		2019	
	€	%	€	%
0 tot 3 jaar	93.571	26,5	71.400	22,8
3 tot 5 jaar	46.973	13,3	46.194	14,7
5 tot 10 jaar	90.127	25,5	87.902	28,0
10 tot 20 jaar	93.158	26,4	74.601	23,8
Langer dan 20 jaar	29.541	8,4	33.454	10,7
	353.370	100,0	313.551	100,0

De samenstelling van de onderhandse leningen (inclusief lopende interest) kan als volgt worden samengevat:

Financiële instellingen

Overige

2020		2019	
€	%	€	%
326	3,1	367	3,6
10.210	96,9	9.845	96,4
10.536	100,0	10.212	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer van € 36.276 (7,0%).

Verzekeringstechnische risico (S6)

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevenrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de Voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

De vereiste buffer voor verzekeringstechnisch risico dient ter onverwachtse schokken ten aanzien van de levensverwachting en bestaat uit het procesrisico, de TSO (onzekerheid in de sterftetrend) en de NSA (stochastische onzekerheid).

Hoogte buffer

Toepassing van het bovenstaande leidt tot een buffer van € 16.100 (3,1%).

Concentratierisico (S8) en prijsrisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook 'grote posten' zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

In het standaardmodel is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor concentratierisico (S8) gelijkgesteld aan 0%.

Het prijsrisico (marktrisico) is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door spreiding naar regio en sector.

	2020		2019	
	€	%	€	%
Zakelijke waarden en vastgoedbeleggingen				
<i>Verdeling aandelen en vastgoedbeleggingen per regio:</i>				
Aandelen Europa	45.257	25,0	41.260	26,9
Aandelen Noord-Amerika	54.765	30,3	43.525	28,4
Aandelen Verre Oosten	10.640	5,9	9.214	6,0
Aandelen Emerging Markets	44.447	24,5	35.184	22,9
Vastgoedfonds Europa	25.960	14,3	24.212	15,8
	181.069	100,0	153.395	100,0
<i>Verdeling aandelen per sector:</i>				
Financiële instellingen	22.755	14,7	27.647	21,4
Handels- en industriële ondernemingen	15.881	10,2	12.258	9,5
Overheid	0	0,0	0	0,0
Energie	7.062	4,6	7.774	6,0
Technologie	24.791	16,0	16.788	13,0
Consumentengoederen	47.742	30,8	37.961	29,4
Communicatie	18.835	12,1	14.945	11,6
Materialen	10.504	6,8	5.800	4,5
Overige	7.539	4,9	6.010	4,7
	155.109	100,0	129.183	100,0
Concentratierisico vastrentende waarden				
Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van de totale beleggingen in vastrentende waarden:				
Duitse staat	59.735	11,0	35.904	7,4
Nederlandse staat	44.952	8,3	20.733	6,5
Oostenrijkse staat	13.015	2,4	16.520	4,3
Belgische staat			31.485	3,4

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Securities lending

Binnen een aantal MN Beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds belegt, worden stukken (aandelen en obligaties) uitgeleend. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de betreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. De opbrengsten van

het uitlenen van de stukken worden binnen het beleggingsfonds herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van het beleggingsfonds. Het onderpand heeft een gemiddelde waarde van 105,1% (2019: 103,2%) van de uitgeleende stukken. Het Pensioenfonds Forbo aandeel in de waarde van het ontvangen onderpand was op jaareinde € 11.787.822.

Verstrekt en ontvangen onderpand

Het pensioenfonds heeft eind 2020 € 62.850 (2019: € 36.280) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten als gevolg van de positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Daarnaast heeft het fonds € 190 (2019: € 0) aan obligaties ontvangen en € 0 (2019: € 416.163) aan onderpand in stukken verstrekt. Per saldo heeft het fonds een totaal onderpand ontvangen van € 63.040 (2019: € 379.883 verstrekt).

Uitbestedingsrisico

Voor de nadere toelichting van de beheersing van het uitbestedingsrisico verwijzen wij naar de risicoparagraaf in het bestuursverslag.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat de beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen.

Het aandeel illiquide beleggingen van de totale beleggingen is in onderstaande tabel weergegeven:

	2020			2019	2018	2017	2016
	Totaal	Illiquide	Illiquide in %	Illiquide in %	Illiquide in %	Illiquide in %	Illiquide in %
Vastrentende waarden (inclusief lopende interest)	353.370	10.536	3,0	3,3	6,8	12,1	12,0
Zakelijke waarden	181.069		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	10.187		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	544.626	10.536	1,9	4,4	7,8	8,0	10,0

Onder illiquide vastrentende waarden zijn de onderhandse leningen opgenomen.

Operationeel risico

Het operationeel risico van het fonds omvat tevens het uitbestedingsrisico. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de risicoparagraaf in het bestuursverslag.

Actief beheer risico (S10)

Er worden binnen het standaardmodel geen voorschriften gegeven voor de vaststelling van het vereist vermogen voor actief beheer risico. Pensioenfondsen moeten in het standaardmodel zelf de omvang van het actief beheer risico adequaat vaststellen. DNB biedt de pensioenfondsen echter wel een methode als handreiking voor het maken van deze inschatting.

Het vereist eigen vermogen voor actief beheer risico wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% zal optreden. Het risicoscenario van actief beheer risico is voornamelijk alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing.

Hoogte buffer

De vereiste buffer voor actief beheer risico bedraagt dan € 1.362 (0,3%).

Beleggen in premie bijdragende ondernemingen

Het fonds heeft geen beleggingen in de aan het fonds gelieerde en premie bijdragende ondernemingen.

Totaal

Het bepalen van de vereiste solvabiliteit gebeurt door het samenvoegen van voornoemde buffereisen in de zogenoemde wortelformule. De benodigde buffer per risicocategorie is vastgesteld op basis van het afzonderlijke risico. De benodigde buffer voor alle risicocategorieën tezamen (op totaalniveau) is lager dan de som van de benodigde buffers per afzonderlijk risico. Dit komt omdat er bij de vaststelling van het vereist vermogen verondersteld wordt (conform het standaardmodel) dat de risico's onafhankelijk zijn van elkaar met uitzondering van een correlatie tussen de risico's op het gebied van rente (S1), zakelijke waarden (S2) en krediet (S5). Het verschil tussen de benodigde buffer op totaalniveau en de som van de benodigde buffers voor elk van de afzonderlijke risico's is gepresenteerd onder de term diversificatie.

Hieruit resulteert het VEV voor de evenwichtssituatie: € 85.049. In procenten dekkingsgraad betekent dit een vereiste dekkingsgraad van 116,3%.

Vastgesteld d.d 31 mei 2021 te Assendelft

Het bestuur

F.A. Heil
Voorzitter

D. Manné
Secretaris

G.J.F. Mol/ (P. de Boer -aspirant-lid)
Penningmeester

U. Hofman
Lid

A.D. Keetlaer
Vicevoorzitter

W. Smit
Lid

Overige gegevens

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Forbo te Assendelft is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2020.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Forbo, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Triple A – Risk Finance Certification B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 3.750.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 185.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatumaangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor 2 achtereenvolgende jaareinden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Forbo is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 31 mei 2021

drs. J.J.M. Tol AAG RBA
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Forbo

Verklaring over de in het verslag over het boekjaar opgenomen jaarrekening 2020

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2020 van Stichting Pensioenfonds Forbo te Zaanstad gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit verslag over het boekjaar opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Forbo per 31 december 2020 en van het resultaat over 2020 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2020
- de staat van baten en lasten over 2020
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Forbo (hierna: het pensioenfonds) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit	
Materialiteit	€ 4,1 miljoen (2019: € 2,4 miljoen)
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen per 31 december 2020, zijnde het totaal van technische voorzieningen, het stichtingskapitaal en de algemene reserve.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van het pensioenfonds en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien het pensioenfonds in een herstelsituatie zit maar de beleidsdekkingsgraad per jaareinde niet dichtbij een kritieke grens ligt, hebben wij een percentage van 0,75% gehanteerd. Voorgaand jaar hebben wij een percentage van 0,5% gehanteerd aangezien de beleidsdekkingsgraad destijds dichtbij een kritieke grens lag. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is verder niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 200.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

In vergelijking met voorgaand jaar, hebben wij geen wijzigingen aangebracht in de kernpunten van onze controle.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. Het pensioenfonds is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of het pensioenfonds voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in de toelichting op de balans per 31 december onder [5] 'Stichtingskapitaal en reserves'. Hieruit blijkt dat er per 31 december 2020 zowel sprake is van een reservetekort als een dekkingstekort. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids) dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2020 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van het pensioenfonds beoordeeld op basis van het actuariel rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maandsdekkingsgraden: – Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. In 2020 hebben wij de overgang naar de Prognosetafel AG2020 en de actualisering van de ervaringssterfte als key items geïdentificeerd. – Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2020.

Waardering en toelichting van beleggingen voor risico pensioenfonds zonder genoteerde marktprijzen

Risico

De beleggingen voor risico pensioenfonds (hierna: de beleggingen) zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet (beurs)genoteerde fondsen.

De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij het pensioenfonds betreffen dit de posities in derivaten en leningen op schuldbekentenis. De posities in niet-(beurs) genoteerde beleggingsfondsen kennen eveneens inherente waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente, niet-gecontroleerde rapportages van de fondsmanagers.

Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting op de balans per 31 december onder [1] 'Beleggingen voor risico pensioenfonds'. Uit deze toelichting blijkt dat er per 31 december 2020 voor € 437,1 miljoen is belegd in beleggingen zonder genoteerde marktprijzen. € 362,9 miljoen daarvan is belegd in niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen, € 11,4 miljoen in leningen op schuldbekentenis en per saldo € 62,8 miljoen in derivaten.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.

Waardering en toelichting van beleggingen voor risico pensioenfonds zonder genoteerde marktprijzen	
Onze controleaanpak	Bij de controle van de beleggingen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel, hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de hierna beschreven werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2020. – Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen hebben wij de aansluiting vastgesteld met de gecontroleerde rapportages van de fondsmanagers. Voor de posities waarvoor geen gecontroleerde opgave beschikbaar was en de waardering is gebaseerd op recente (niet-gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, hebben wij de betrouwbaarheid op alternatieve wijze vastgesteld, onder andere door gebruik te maken van back-testing (met gecontroleerde jaarrekeningen) en de monitoring procedures van de uitvoeringsorganisatie onderzocht. Verder hebben wij vastgesteld of de gekozen waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten daarbij aansluiten op de grondslagen van het pensioenfonds. – Voor de waardering van de leningen op schuldbekentenis, hebben wij een controle uitgevoerd op het waarderingsmodel en de gehanteerde veronderstellingen, zoals gehanteerde rentecurves, risico-opslagen en volatiliteit. – Voor de waardering van de renteswaps en valutatermijntransacties hebben wij een controle uitgevoerd op het gehanteerde waarderingsmodel en de in de waardering gehanteerde veronderstellingen zoals valuta(termijn)koersen, rentevolatiliteit en rentecurves aangesloten met marktgegevens. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden zijn onafhankelijke waarderingsspecialisten betrokken. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2020 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico

De technische voorzieningen, waaronder de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds, betreffen een significante post in de balans van het pensioenfonds. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij het pensioenfonds door toepassing van de Willis Towers Watson 2020 ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle.

Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds beschreven in de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting op de balans per 31 december onder [6] 'Voorziening pensioenverplichting voor risico pensioenfonds'. Uit deze toelichting blijkt dat (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door overgang naar nieuwe Prognosetafel AG2020 en aanpassing van de ervaringssterfte op basis van nader onderzoek. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds hierdoor € 13,5 miljoen lager uitgekomen.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van het pensioenfonds. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2020. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetabellen en de effecten van de wijzigingen hierin, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds per 31 december 2020: – Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. – Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. – Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2020 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Verklaring over de in het verslag over het boekjaar opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het verslag over het boekjaar andere informatie, die bestaat uit:

- Het verslag van het bestuur, inclusief de vooruitblik 2021
- De overige gegevens
- bestuur en organisatie, voorwoord, meerjarenoverzicht, verslag van de visitatiecommissie, verslag van het verantwoordingsorgaan, verslag van de compliance officer en de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om zijn werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Als gevolg van de Covid-19-maatregelen waren wij genoodzaakt om onze werkzaamheden met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2020 op afstand uit te voeren. Om de beperkingen in verband met fysieke aanwezigheid en directe observatie te compenseren, hebben we op voornamelijk communicatietechnologieën gebruikt en schriftelijke informatie-uitwisseling om de controle-informatie te verkrijgen die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een pensioenfonds zijn continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Communicatie

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Eindhoven, 3 juni 2021

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. P.A.E. Dirks RA

Bijlagen

Overzicht belegd vermogen

(in duizenden euro)

	2020		2019	
	€	%	€	%
Onroerende zaken				
Indirecte vastgoedbeleggingen	25.960	4,3	24.212	4,6
	25.960	4,3	24.212	4,6
Zakelijke waarden				
Aandelenbeleggingsfondsen	155.109	25,5	129.183	24,7
	155.109	25,5	129.183	24,7
Vastrentende waarden				
Vastrentende beleggingsfondsen	181.817	29,9	169.325	32,4
Deposito's	0	0,0	6.950	1,3
Leningen op schuldbekentenis	11.398	1,9	11.095	2,1
Obligaties	161.436	26,5	127.413	24,4
	354.651	58,3	314.783	60,2
Derivaten en overige beleggingen				
Valutatermijncontracten	1.429	0,2	-588	-0,1
Swaps	61.406	10,1	34.206	6,5
	62.835	10,3	33.618	6,4
Liquide middelen				
Depotbanken	9.881	1,6	20.983	4,0
	9.881	1,6	20.983	4,0
Totaal belegd vermogen excl. vorderingen en schulden inzake beleggingen	608.436	100,0	522.779	100,0

	2020		2019	
	€	%	€	%
Lopende interest derivaten	47		29	
Lopende interest overige beleggingen	-3		-2	
Beleggingsdebiteuren	349		282	
Totaal vorderingen inzake beleggingen	393		309	
Lopende interest vastrentende waarden	-1.281		-1.232	
Credit support annex verplichtingen	-62.850		-36.280	
Beleggingscrediteuren	-75		-74	
Totaal schulden inzake beleggingen	-64.206		-37.586	
Totaal belegd vermogen incl. vorderingen en schulden inzake beleggingen	544.623		485.502	

Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Ook wel bedrijfsplan genoemd. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Actuaris

Een actuaris kan antwoord geven op de vraag wat de toekomst aan pensioenuitkeringen gaat kosten. De actuaris is bij uitstek degene die financiële risico's op de agenda plaatst en adequate oplossingen bedenkt.

Actuele waarde

De actuele waarde is voor beleggingen waarvoor dagelijks openbare prijzen worden vastgesteld, zoals aandelen en obligaties, de beurswaarde. Voor andere vastrentende waarden, zoals onderhandse leningen en hypotheekleningen, wordt de actuele waarde benaderd als de contante waarde van de toekomstige nettokasstromen. Als actuele waarde van de beleggingen in vastgoedfondsen wordt de intrinsieke waarde gehanteerd. Voor direct onroerend goed wordt de taxatiewaarde als actuele waarde gehanteerd.

ALM

Afkorting voor Asset Liability Management. Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen activa en de passiva van een pensioenfonds. Deze studie dient te resulteren in de formulering van een strategisch beleggingsbeleid.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over zakelijke en vastrentende waarden.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de afgelopen 12 maandeinde-dekkingsgraden.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat op dat moment aanwezig zou moeten zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

Dekkingsgraad

Een maat voor de solvabiliteit van een pensioenfonds. De dekkingsgraad wordt bepaald door de mate waarin het beschikbaar vermogen (BV) de voorziening opgebouwde rechten (VOR) overtreft, uitgedrukt in een percentage.

Een dekkingsgraad van 100% geeft aan dat het beschikbaar vermogen juist toereikend is om de voorziening opgebouwde rechten te dekken, terwijl een percentage lager dan 100 aangeeft dat er sprake is van onderdekking. Fondsen gaan in hun financiële opzet veelal van een minimumdekkingsgraad uit die ruim boven 100% ligt.

De Nederlandsche Bank (DNB)

Bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan, dat onder andere het naleven van de Pensioenwet bewaakt.

Derivaten

Financiële contracten waarvan de waarde afhankelijk is van een of meer onderliggende activa, referentieprijzen of indices. Voorbeelden van derivaten zijn opties, termijncontracten en rente- en valutaswaps.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan: huur-, dividend- en renteopbrengsten van de beleggingen.

Duration

De gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen van een obligatie, waarbij weging geschiedt op basis van de contante waarde van iedere kasstroom. Duration is een graadmeter voor de rentegevoeligheid van een obligatie. In de regel: hoe langer de looptijd van een obligatie, hoe gevoeliger de koers van die obligatie voor renteveranderingen.

Franchise

In veel pensioenregelingen is een bepaald drempelbedrag opgenomen waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt omdat de AOW geacht wordt hierover pensioen te verlenen. Dit bedrag is veelal afgeleid van de uitkeringen krachtens de AOW en wordt dan 'franchise' genoemd.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijden- en invaliditeitsrisico's van deelnemers.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten vallen de gerealiseerde verkoopresultaten inclusief valutaresultaten en de niet gerealiseerde herwaarderingsresultaten.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loonontwikkeling.

Koopsom

Een koopsom is een eenmalige betaling die aan de uitvoerder van de pensioenregeling is verschuldigd en waarvoor een bepaalde pensioenaanspraak wordt ingekocht. In beginsel is een koopsom dus een eenmalige betaling, en een premie een periodieke betaling. Zowel premies als koopsommen dienen hetzelfde doel, namelijk de financiering van de pensioenen.

Nominale waarde

De op het stuk (aandeel of obligatie) aangegeven waarde. Bij een koers van 100 (= 100%) is de prijs van het waardepapier gelijk aan de nominale waarde.

Overlevingstafels

Geven aan wat de levens- en sterftekansen zijn van mannen en vrouwen in Nederland, afhankelijk van de bereikte leeftijd. Ze worden gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen door de actuaris.

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Vaak is dit het voor pensioen meetellende jaarsalaris minus de franchise.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarde wordt uitgegaan.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Toeslag

Een toeslag is een verhoging van een pensioen of een aanspraak op pensioen, welke is gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven regeling, dan wel op incidentele basis wordt verleend.

Totaal rendement

Het totaal rendement van een belegging is samengesteld uit de koerswinst of het koersverlies (indirecte beleggingsopbrengsten) over de beschouwde periode, terwijl de directe beleggingsopbrengsten (dividend, rente, aflossingen, huur en dergelijke uitkeringen) meteen worden herbelegd en tijdsgewogen in het totaal rendement worden meegenomen. Het totaal rendement wordt uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen.

Vastrentende waarden

Hypotheken, leningen op schuldbekentenis en obligaties.

Verzekeringstechnische analyse

Ook wel actuariële analyse genoemd. In deze analyse wordt door de actuaire de invloed van opgetreden verschillen tussen de gehanteerde actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen verklaard.

Verzekeringstechnische risico's

Bij het verzekeren van pensioenaanspraken loopt een fonds een langlevensrisico voor het ouderdomspensioen als verzekerden langer leven dan volgens de gebruikte overlevingstafel wordt verwacht. Voor het nabestaandenpensioen loopt het fonds een kortlevensrisico als de verzekerden korter leven dan volgens de overlevingstafel wordt verwacht. Ook kan het invaliditeitsrisico worden gerekend tot de verzekeringstechnische risico's van fondsen.

Zakelijke waarden

Aandelen, converteerbare obligaties en onroerend goed(fondsen).